

KAMEN ŽIVOTA

LIST ŽUPE SV. STJEPANA PRVOMUČENIKA BRELA

GODINA 7.

PROSINAC 2013.

BROJ 12

ISSN 1847-11

KAMEN ŽIVOTA LIST ŽUPE SV. STJEPANA PRVOMUČENIKA BRELA

Utemeljitelj i nakladnik:
Župni ured
sv. Stjepana Prvmučenika Brela

Uredničko vijeće:
don Stjepan Lončar
Vanja Sokol, prof.
Zdravko Pervan, prof.
Andrea Ursić, prof.
Nada Marušić
Viktor Puljak

Glavni urednik:
don Stjepan Lončar

Zamjenik glavnog urednika:
Vanja Sokol, prof.

Lektori i korektori:
Zdravko Pervan, prof.,
Vanja Sokol, prof.

Likovni prilozi:
Ivan Žamić (Ivo) - Picollo

Priprema i tisak:
Dalmacijapapir - Split

Naklada 500 primjeraka
List izlazi povremeno

Uvod	3
BOŽIĆ	
Razmišljanje pred utjelovljenim	
Bogom u štali	4
BIOGRAFIJE SVETACA	
Sv. Nikola Tavelić	5
HODOČAŠĆA I POSJETI	
Dođite i pijte iz moga izvora	9
Hodočašće krizmanika u Rim	14
U Isusovoj i Marijinoj domovini	15
Moja osveta je oprost	26
IN MEMORIAM	
Sjećanje na prof. dr Ozrena Žamića	29
NAŠE MISLI	
Vjera bez djela je mrtva	31
Sveta maslina	32
I jučer, i danas, a i sutra	32
Sjećanje na Marijinu valu	33
Slike iz djetinjstva	34
IZ STARIH ARHIVA	
Ispaša na Biokovu	35
IZ MOJIH MEMOARA	
Najlišpi Advenat	38
DOGAĐANJA U ŽUPI	
Ribarska večer u Šošićima i Donjem selu	43
Lipa moja vilo	44
Velika srca za mali osmijeh	45
PROSLAVE U ŽUPI	
Proslava sv. Jure	46
Proslava Gospe od Karmela	47
Proslava sv. Stjepana	48
Župni zbor na proslavi sv. Cecilije	49
PASTORALNI ŽIVOT ŽUPE	
Kršteni u župi Brela 2013.	50
Prvopričesnici župe Brela 2013.	51
Krizmanici župe brela 2013.	51
Vjenčani u župi 2013.	52
Umrlji u župi 2013.	52
Raspored službe božje za božićne blagdane	53
Raspored blagoslova obitelji 2013/14.....	53
MAЛО SMЈЕХА И МУДРОСТИ	
O Bogu	54
I stvori Bog magarca	55
ŠTO KAŽU NAŠI NAJMLAĐI	
Život bez obitelji	55
Život s prijateljima	55
Grad heroj	56
Vukovar	56

Poštovani čitatelji našeg župnog lista!

Još jedan broj *Kamena života* ugleđao je svjetlo dana. Planirali smo ga izdati za blagdan sv. Stjepana, ali turistička sezona nas je poprilično omela i sve smo pomaknuli za božićno vrijeme.

Puno se toga u međuvremenu dogodilo. Kao grom iz vedra neba stigla je vijest da papa Benedikt „silazi“ sa „Svete Stolice“. Sve nas je pogodila, a novinari kao novinari odmah započeše nagadaњa o razlozima njegovog povlačenja. Na kraju sam papa izjavljuje da je umoran i da više ne može odgovoriti zahtjevima vremena, te da novom papi prepusta kormilo crkve. I nismo dugo čekali. Dolazi nam papa s „*kraja svijeta*“, kako se sam našalio u nastupnom govoru. Hvala ti dragi naš Benedikte za godine koje si darovao svojoj Crkvi, a papi Franji želimo dugo godina oranja na „njivi Gospodnjoj“.

Također smo na lokalnim izborima dobili novo općinsko Vijeće i načelnika Općine, gospodina Stipu Ursića, pa i njemu želimo puno uspjeha u obavljanju ove odgovorne dužnosti u našim Brelima. Život u župi odvijao se svojim tijekom: korizmeno vrijeme sa svakodnevnim misama u crkvi Gospe Karmelske, Veliki tjedan je započeo Cvjetnicom, čuvanjem Božjeg groba, procesijom Velikog petka te Uskrstno bdijenje sa „padanjem Žudija“. Slijedile su svečanosti prve sv. Pričesti i krizme. Naša dva blagdana, Gospe Karmelske i sv. Stjepana proslavljeni su vrlo svečano. Na početku nove školske godine naši krizmanici zajedno sa krizmanicima

iz Tučepa hodočastili su u Rim, a na povratku, sudjelovali smo na proglašenju blaženim svećenika-mučenika Miroslava Bulešića u pulskoj areni. Još jedno lijepo i uspješno hodočašće organizirali smo Gospi Lurdskoj. Čak 60 hodočasnika iz naše župe sudjelovalo je u tom sedmodnevnom hodočašću.

Bili smo također u Vukovaru na obljetnici pada našeg grada-heroja. Kako ovdje ne spomenuti referendum o obitelji koji je uspio podijeliti našu domovinu? Makarska kronika je objavila da je na cijelom primorju upravo u Brelima referendum postigao najviše glasova za zaštitu braka kao zajednice muškarca i žene. Samo nekoliko dana ranije, isti je list objavio da naša župa također prednjači po broju vjernika na cijelom primorju.

Dragi župljani, godina vjere je službeno završila na blagdan Krista Kralja. No vjera mora sada biti još jača i čvršća. Ona mora prožimati naš svakodnevni život, mora biti naša pokretačka snaga. Prvo mjesto koje smo postigli na referendumu i broju vjernika obavezuje nas. Moramo pokazati i dokazati da smo ponosni na rezultate i da se vjera svjedoči djelima, a obitelj brojem vjenčanja i radosnim primanjem potomstva iz Božje ruke. Trudimo se svoju vjeru živjeti i prenosi na mlađe generacije. Vjera se prenosi pozitivnim primjerom, svjedočenjem roditelja vlastitoj djeci, redovitim dolaskom cijele obitelji na nedjeljne i blagdanske sv. Mise.

Svima Vama dragi čitatelji i dragi župljani, želim čestit i sretan Božić, te obilje blagoslova u Novoj 2014. godini.

Vaš župnik
Don Stjepan Lončar

Razmišljanje pred utjelovljenim Bogom u štali

Uvijek se zapitam što Te je potaknulo da si sišao u ovu našu dolinu suza, Ti koji si Ljubav i Istina!? Opet ostajem bez riječi, šutim i gledam Te nevina, na rubu svijeta, u krajnjoj bijedi. Dotičem dubine svoga srca i pokušavam otkriti vjeru. Pronalazim je, divim se Tvojome Božanstvu skrivenom u liku djeteta. Divim se Tvojoj veličini neprimjetnoj pod velom nevinog djetinjstva. To je promatranje srcu dragu, ispunja me, veseli, opušta i približava tajni... Moje misli lete u tamu, kao u vedrih noći kad ponirem u svemir i znam da iza svega stoje svjetovi, sile, zvijezde i zviježđa... Ovaj naš mali planet nazvan Zemlja, bez sjaja i pojavnosti Jupitera, Saturna, ljepote jedne Danice, koja najavljuje zoru; upravo ona skriva život, čuva čovjekovu pojavnost i intimu. Gledam u tamu betlehemske špilje i ravnodušnost okupljenih ljudi... ne znaju tko im je došao... Pamet mi sluti tajnu domišljatog Boga koji skriva svoje veličanstvo da bi nesmetano mogao sići, dodirnuti srce čovjekovo, razveseliti zadnjeg prognanika zemlje.

Kako je izgledala Adamova prva noć nakon grijeha? Kako je izgledao njegov prvi dan, radni dan izvan raja...? Dok Te promatram sveto Djetešće moja adamovska tama postaje svjetlo, moj nespokoj zbog odbačenosti i istjeranosti iz raja postaje osvjetljen nadom, moje srce ispunjeno ljubavlju.

Da mogu popričati s Tobom u toj štali, ja bih Te pitao, tražio i očekivao da mi

nešto kažeš, da mi pomogneš riješiti zagonetku moga postojanja, ovoga svijeta, galaksija i ljudi. Da mi kažeš kako smo došli na svijet, kako sagrijšešili, kako si uspio Ti velik i silan sakriti se u to malo, lijepo ljudsko obliče. Ti bi tada zasigurno nešto i kazao. Vjerljivo bih ostao iznenaden Tvojim odgovorom kojeg zacijelo ne bih razumio kao i toliko drugih riječi koje čitam u evanđeoskim izještajima. Konačno, ja volim da si se rodio kao dijete i to na kraju svijeta, na rubu, jer dalje je pustinja... Drago mi je da si došao na svijet, raspršio si tamu jer si Svjetlo... Tek kad su se anđeli oglasili, obični, stidljivi i priprosti pastiri, postali su poklonitelji. Osjećam se baš kao i oni, iznenaden tajnom ispunjenog srca i otvorenih očiju...

Zašto je veličina u malešnosti, dobrota u posudi poniznosti, znanje i moć u službi ljubavi i krajnjeg služenja zadnjoj bijedi? Sve je jasno na Tvoj božanski način. Reći ćeš kasnije: "Ja sam došao da život imaju, u izobilju da ga imaju." Ovakvo je otpočela Tvoja stvarna obnova života: u poniznosti, skrivenosti, neimaštini i tihom služenju. Tvoj nemametljiv postupak smiruje me, kada bez buke, zaglušujuće galame i blistavih darova stojim tu, pred Tobom u štali, otvorenog srca, u tišini i mraku moje osobne povijesti koje se neprimjetno prestajem stidjeti, za njom žaliti...

Nada mi neprimjetno ispunja srce, smiruje duh... U mene ulazi mir, Tvoj mir koji mi svijet i život nije uspio dati; osvježava me, odmara i ispunja Ljubavlju... O Dijete, divno mesijansko Dijete.

Moj razum nije dobio odgovor na pitanje zašto si došao baš kao dijete, u dalekoj zemlji Izraela, na rubu pustinje... Smirila je pamet ubode svojih neodoljivih i znatiželjnih pitanja, osjetila Tajnu i stala, poklonila se pred njom...

O. Josip Sremić, SJ

Sv. Nikola Tavelić

U30-toj godini života, stupi fra Nikola u javni život, i to kao misionar u Bosni. Suvremeni ljetopisci nisu nam ostavili zabilježeno ništa pobliže u kojim je krajevima Bosne naš fra Nikola vršio svoju misionarsku službu i kakav je bio uspjeh njegova djelovanja. Nakon 12 godina napornoga misionarskog rada fra Nikola ostavlja Bosnu.

Dobivši od starijih dopust, fra Nikola kreće s fra Deodatom u Svetu Zemlju g. 1383. U Sv. Gradu bila su tada dva franjevačka samostana: jedan na Isusovu Grobu; a drugi na Sionu gdje je Isus držao Posljednju večeru. Fra Nikola i fra Deodat nastane se na Sionu, gdje se nastanio i fra Petar iz Narbone, provansalske provincije (južna Francuska), koji je prije dolaska u Jeruzalem živio u Italiji. Tu je bio još fra Stjepan iz Turelija provincije Genove, koji je radio na Korzici, a onda je (1383. g.) došao kao misionar u Jeruzalem. Ovu će četvoricu braće (fra Nikolu, fra Deodata, fra Stjepana i fra Petra) od sada povezati ista sudbina u životu, smrti i slavi.

Svjedočanstvo o životu Nikole Tavelića i njegove braće je dao fra Gerald Calveti, rodom Francuz, akvitanske provincije, iz koje je bio i fra Deodat. On je braću vrlo dobro poznavao. Bio je starješina (gvardijan) samostana na Sionu i starješina svih franjevaca u Svetoj Zemlji od 11.II 1388. pa do smrti, tj. 23. XII 1398. bez prekida.

Njegovo je ime usko povezano s imenima naših mučenika. On je sam svojim očima gledao i zapisao u posebnom izvještaju ono što ćemo reći o mučenikovoj smrti bl. Nikole i njegove subraće..

Dok je provodio svet i krepotan život u samostanu, često je fra Nikola s velikom boli u srcu razmišljao što se u Jeruzalemu zbiva izvan samostana. Vrlo ga je žalostilo što gospodari Svetе Zemlјe, Saraceni, provode razvratan život na mjestima koja je Sin Božji posvetio svojim životom, natopio svojim znojem i krvlju. Htio bi tim ljudima propovijedati Evandelje, otkriti im stanje u kojem se nalaze, obratiti ih na pravu vjeru bez koje nema spasenja.

Razabrali su da će se teško obratiti Saraceni; da će ih pogubiti ako im kažu da je njihova vjera lažna. Ne žale oni života. Ali

im se nameće pitanje: Je li im dopušteno izlagati se očitoj smrtnoj pogibelji? Hoće li biti pravi mučenici, ako podu propovijedati Saracenima koji će ih sigurno ubiti?

Da budu sa svim tim pitanjima načistu, odabranu četvorica braće postupaju vrlo razborito. Napokon pitaju za savjet učene ljude, teologe, s kojima su živjeli u samostanu na Sionu. Ta Crkva se izgradila krvlju mučenika koji su bili svjedočci istine. Njihova krv je bila sjeme novih kršćana. Sam je sv. Franjo, utemeljitelj njihova Reda više puta pokušao ići k Saracenima da im propovijeda Evandželje. On je 1219. god. došao čak do sultana, s njim razgovarao o vjeri i dobio dopust da može k njemu u svako doba. Sv. Franjo je stavio u Pravilo posebno poglavlje za one koji bi htjeli ići među Saracene i druge nevjernike. Nagovarao je braću da rado idu širiti Evandželje. A kad je sv. Bernard s kolegama umro mučeničkom smrću u Maroku (16. I 1220), Svetac je uskliknuo: «Sad znam da imam pet prave Male braće!» Imajući sve to pred očima, fra Nikola se sa svoja tri prijatelja konačno odluči na korak koji će im pripraviti put k slavi mučeništva. Njihovo se odluci nitko od braće nije usprotivio.

Mjesec je studeni 1391. godine. U Jeruzalemu će se sabrati veliko mnoštvo Saracena da proslavi svoj vjerski blagdan. Fra Nikola i kolege smatraju da je to najzgodnije vrijeme da izvrše svoj naum. Budući da nisu znali dobro arapski, napiše svatko na svome svitku papira arapskim jezikom, latinskim slovima ono što su mislili da treba reći Saracenima, pa će to pročitati pred njima i njihovim vjerskim predstavnikom.

Raspaljeni žarom vjere i ljubavlju za spasenjem bližnjega, utvrđeni snagom

Božje milosti, dne 11. XI, na blagdan sv. Martina, četvrti dan velikoga muslimanskog blagdana, kad Saraceni obično izidu na ulice i jedni drugima čestitaju blagdan, oko 9 sati izjutra, fra Nikola i njegova tri prijatelja uzeše svoje svitke i upute se prema Omerovoј džamiji, koja je bila sagrađena na mjestu gdje je nekoć bio Salamonov hram. Nadali su se da će tu naći kadiju koji je bio vjerski poglavar i sudac. Kažu Saracenima da žele s njim razgovarati *«o stvarima vrlo korisnim i spasonosnim za njihove duše»*. Saraceni odgovore da kadija nije tu i odvedu ih njegovoju kući.

Došavši pred kadiju, uz kojega je bilo mnogo savjetnika, braća otvore svoje svitke i s velikom zrelošću duha i snagom stanovali čitati: «Gospodine kadija i svi vi koji ste ovdje prisutni, molimo vas, nastojte slušati i dobro promisliti naše riječi, jer što god rečemo, vama je probitačno, istinito i pravedno, bez ikakve varke, vrlo korisno dušama svih onih koji hoće da to prihvate...» Zatim su dalje čitali kako njihova vjera nije istinita; da samo zakon Mojsijev i Kristov uče kako ćemo slaviti i hvaliti Boga, ljubiti bližnjega, postići vječnu slavu. Svoje razlaganje braća zaključuju: «Vi ne vjerujete u Sina Božjega i ne primatate krštenje... Dakle, prema svetome Evandželju i prema istinitom nauku Isusa Krista kažemo da se ne možete spasiti.»

Čuvši riječi četvorice braće, kadija se silno razljuti. Ipak ništa ne poduzme, nego naredi da odmah dode starješina samostana na Sionu, s jednim subratom, i upravitelj gostinjca. Još prije nego su oni stigli, razglasilo se po gradu što se dogodilo u kadijinoj kući tako da se k njoj sleglo veliko mnoštvo, oko 30 000 Saracena, koji su tražili smrt redovnika koji su govorili protiv njihove vjere.

Kadija ih upita: «Hoćete li opozvati sve što ste rekli i postati Saraceni, pa ćemo vam poštediti život, inače morate umrijeti?» Oni glasno i jasno rekoše: «Nikako nećemo opozvati, nego smo spremni za ovu istinu i za katoličku vjeru, čvrsto je braneći, radije umrijeti i podnijeti sve muke, jer je sve što smo rekli sveto, katoličko, istinito.» Kad je kadija vidio da svjedoci Kristovi ništa ne opozivlju, osudi ih na smrt. Bila su tri sata poslije podne. Svjetina stane vikati: Neka umru, neka umru!

Oni koji su bili bliže uzmu različitim predmetima tako jako i dugo tući braću da su pali na zemlju i činilo se da su mrtvi. Međutim, jedan sat kasnije oni otvore oči i počnu govoriti. Kadija ih dade vezati, i tako vezani ostanu do pola noći. Onda ih opet stadoše mučiti. Svuku ih do gola, privežu uz stupove, pa ih počnu okrutno tući. Zatim ih odvedu u podzemnu tamnicu i tu ih stave u okove. Nisu imali nikakva mira ni počinka, nego su tri dana trpjeli užasne muke, bez hrane i pića. Žive ih je uzdržava – kaže pisac izvještaja o mučeništvu jedino Božja utjeha.

Četvrti dan, 14. studenoga, dođe iz Gaze emir, upravitelj pokrajine u kojoj se nalazio Jeruzalem. Pred njim je obnovljen sudski proces na javnom trgu, gdje su se kažnjavali zločinci. Tu je bila zapaljena velika vatra da bi se braća prestrašila. Dovedu ih pred emira, a zatim pristupi kadija, njegovi savjetnici, mnoštvo svijeta, s istrgnutim mačevima i noževima, i zatraži smrt za one koji su vrijedali njihovu vjeru. Sudac ponovno upita mučenike hoće li opozvati što su rekli, postati Saraceni, i tako izbjegći smrt. Oni odgovore: «Ne! Mi vama naviještamo da se obratite na Kristovu vjeru i pokrstite se... Velite nam

da postanemo Saraceni. Znajte da se radi Krista i njegove vjere ne plašimo ognja ni tjelesne smrti.»

Poslije odlučne i ponovne izjave Kristovih svjedoka, sudac je smatrao da nema što čekati, pa izreče (potvrди kadijinu) smrtnu osudu. Bijesno mnoštvo navalni na braću mačevima, noževima i drugim predmetima. Činilo se da se smatrao sretnjijim tko je mogao jače udarati. Tako ih izmrcvare da više nisu imali ljudskog obličja. Zatim izmrcvarena tjelesa bace u veliki oganj da se pretvore u pepeo. Ali drva izgore, ognja nestane, a tjelesa, kako govori izvještaj, nisu bila nimalo ozlijedjena od ognja. Po drugi put zapale još veći oganj. I opet drva izgore, oganj se ugasi, a tjelesa neoštećena.

Treći put navale na tjelesa toliku gomilu drva, da bi vatra mogla gorjeti tri dana,

pa zapale. Ali i treći put tjelesa ostanu od ognja neozlijedena. Vidjevši to, Saraceni se silno smetu, ali se ne obratiše, nego oganj i pepeo razbacaju, a tjelesa tajno pokopaju da ih kršćani ne bi našli i štovali kao relikvije svetaca. I nikad se nije doznao gdje su mučenici pokopani.

Prizoru mučeništva nazočilo je 12 braće franjevaca, kojih se imena navode u spomenutom izvještaju, mnogo kršćana koji su živjeli u Jeruzalemu ili su došli kao hodočasnici.

Svi su oni vidjeli kako su tjelesa mučenika ostala neozlijedena u vatri. Bog je –ističe očeviđac– po svojoj blagosti očitim čudom htio pokazati da mu je mila žrtva braće. Čudom je htio ukrijepiti, utješiti vjerne kršćane, bilo one u Jeruzalemu, bilo one koji su došli sa svih strana svijeta.

Glas o slavnom mučeništvu vrlo se brzo raširio po svoj Europi. Fra Gerald i njegova braća, koji su bili očevici mučeništva, napišu izvještaj i posalju na vrhovne predstavnike sv. Crkve i Franjevačkog reda, zatim na starješine provincija kojima su pripadala četvorica mučenika. Jedan je takav izvještaj došao u Šibenik. Pisao ga je po svoj prilici Hrvat fra Martin («Frater Martinus de Sclavonia»), i to ne poslije g. 1393., jer se za fra Nikolu kaže da je iz Provincije Dalmacije (Provincie Dalmatie), kako je odredio da se ta provincija zove generalni kapitul u Kolnu (15. svibnja 1393.), na kojem je bio i fra Gerald Calveti.

U Franjevačkom redu počelo se vrlo rano, odmah iza mučeničke smrti, fra Nikoli i subraću iskazivati svetačko štovanje. To potvrđuje tzv. Franjevački brevijar (Breviarum Franciscanum), koji je pisan g. 1411. a čuva se u samostanu franjevaca – konventualaca u Šibeniku. Štovanje se

bl. Nikole osobito jako počelo širiti 1937. g. Tome su doprinijela tri događaja. Te je godine (25. VII 1937.) u Jeruzalemu, u crkvi sv. Ćirila i Metoda, svečano posvećen oltar u čast bl. Nikole.

Istoga dana i sata, kad je posvećen oltar, čudesno je ozdravila u Požegi mala Francisca Engelman. Te je iste godine (10. III) svetkovanje blagdana bl. Nikole prošireno na sve naše biskupije. U svim našim biskupijama dopušteno je podizati oltare u čast bl. Nikole, izlagati njegove slike na javno štovanje. Od tada su podignuti oltari u čast blaženika u mnogim našim crkvama; izložene njegove slike u preko 800 većih ili manjih crkava, ne samo kod nas nego svugdje gdje žive Hrvati.

Još više je poraslo štovanje bl. Nikole od g. 1939. Tada su 8 hrvatskih nadbiskupa i biskupa, uz suglasnost svih drugih naših nadbiskupa i biskupa, sa 250 hodočasnika i 2 predstavnika ondašnjega političkog vodstva hrvatskog naroda, na čelu s nadbiskupom Stepincom, u svečanoj audijenciji 14. X, tj. na blagdan bl. Nikole, predali papi Piju XII predstavku da se bl. Nikola ekvipotentnom kanonizacijom proglaši svetim.

Poslije II svjetskog rata pitanje kanonizacije se pokreće i sretno privodi krajju, posebno zaslugom šibenskog biskupa Msgr. J. Arnerića, postulatora Msgr. K. Zorića, pok. Vicepostulatora A. Crnice, D. Mandića, B. Pandžića i dr. Proglašenje svetim bl. Nikole i subraće obavlja se 21. lipnja 1970. god.

Nada Marušić

Dođite i pijte iz moga izvora

Hodočašće u Lourdes, listopad 2013.godine

Prvo organizirano hodočašće u Lourdes pod vodstvom župnika don Stjepana Lončara izazvalo je kod Breljana golemo zanimanje. Nas 60 je krenulo u večernjim satima 23. listopada u svladavanje udaljenosti od skoro 2 tisuće kilometara. Posjetit ćemo jedno od najvećih Marijanskih sjetišta, usput upoznati krajolike i zanimljive gradove, te pojedinosti iz povijesti začetaka naše vjere kao i znamenite ljudi iz hrvatske kulturne i kršćanske prošlosti.

Polazimo iz Brela ispred Šampiona u 22 sata. Svi smo uzbuduđeni. Pun autobus – Brela u malom. Poznata ekipa s hodočašća u Rim. Svatko sa svojim mislima, molitvama i iščekivanjem, a opet svi zajedno kao jedan. Molitva, pjesma i šala se izmjenjuju dok autobus polako ostavlja za sobom kilometre. San ne dolazi na oči... uzbudjenje je preveliko.

Rano jutro... Italija, prolazimo pored Akvileje u kojoj je koncem 8. i početkom

9. stoljeća bio patrijarhat pod čijim su se nadzorom pokrštavali panonski Hrvati, a važnu ulogu imali benediktinci, čije nam je geslo „*ora et labora*“ jako poznato. Dolazimo u Padovu i slavimo svetu Misu u svetištu Svetog Antuna. Prisjećamo se prošlogodišnjeg hodočašća i sv. Leopolda Mandića. Razgledamo veličanstvenu Baziliku građenu u romaničko-gotičkom stilu s osam kupola i dva zvonika. S molitvom na usnama dodirujemo grob svetog Antuna, osvrćući se želimo zadržati tu sliku ljepote i mira, a cilj nas zove dalje. Padova ostaje iza nas, a sveti Leopold i sveti Ante ostaju s nama u našim srcima i molitvama. Ne zaboravljamo ni Padovansko sveučilište od 15. do 17. stoljeća (Zdravko ne da zaboraviti) gdje su se školovali i obrazovali naši istaknuti humanisti i latinisti. Putujemo dalje nepreglednom kultiviranom lombardijskom ravnicom. Prekrasan pogled prema vani, a još bolja

atmosfera u autobusu. Naš don Stjepan pjeva za desetoricu, a naša „stjuardesa“ Ivanka ima energije za još toliko. Evo nas pored Verone. Pa da, Romeo i Julija, dovoljno je to reći i svi već sve znamo. Nećemo zaboraviti ni most na rijeci Alpone jer je Napoleon 1797. godine (Zdravko je li točno?) doživio poraz protiv ličke pukovnije koja se borila u austrijskoj vojsci. Bravo naši Ličani, sjetit će vas se Napoleon i na samrtnoj postelji!

Putujemo dalje Savojskim planinama prema Azurnoj obali. Vijadukt... tunel... vijadukt... tunel... Neki su počeli i brojati. Ne bi bilo teško da ih nema oko 180. Fascinantno! Brzo se prestalo s brojanjem, zar ne Ivane Novače? Spušta se večer. Pred nama Azurna obala i ljepotica Nica (neš ti šta je pusta Nica kontra naših Brela!) Smještamo se u hotel Mirabeau i odlazimo na večeru. Pri ruci nam je pater Stjepan koji djeluje u Nici. Nakon

večere slijedi razgledavanje Nice dok se ne umorimo. Kilometri iza nas, a mi još uvijek raspoloženi i odmorni. Jutro je prekrasno. Vrijeme nam je stvarno naklonjeno, kao da je sunce s nama htjelo podijeliti radost dana što dolaze. S našim don Stjepanom i s paterom Stjepanom slavimo svetu Misu u crkvi Sv. Stjepana. Ma nije li to znakovito? Nigdje i ništa bez Stjepana, jer imamo još i Brkušića, Medića i Ursića, a u Brelima nas čeka naš zaštitnik sveti Stjepan. Eto razloga za sljedeće hodočašće srednjoeuropskim katedralama svetog Stjepana. Nakon svete Mise krećemo prema Avignonu, gdje je bilo papinsko sjedište od 1309. do 1378. god. Devet papa je tu stolovalo, a dvojica od njih su bili antipape. Već iz autobusa promatramo prekrasno zdanje Notre Dame des Doms – biskupski dom koji je građen preko 30 godina. Zanimljivo je bilo vidjeti i most koji završava posred rijeke Rhone, jer ga

papa Grgur zbog povratka u Rim 1377. nije uspio završiti. Razgledamo, divimo se, opuštamo se uz kavu na prelijepom trgu i isto tako lijepom popodnevnu. Uživamo u samom središtu Provanse poznate po trubadurskom pjesništvu, jeziku i kulturi koju su Francuzi zatrli u križarskom ratu 1210. godine.

Nastavljamo putovanje prema Lourdesu. Vani je prekrasno. „Pasemo oči“ na krajoliku: vinogradi, vinogradi... Kakvo li oni tek vino imaju? Pa nije valjda bolje od onoga iz Mandarićeva bidona?! U autobusu se izmjenjuje molitva, pjesma, šala, povijest i godine, kolači, piće, grickalice... Srca prepuna, lica ozarena, a Ivanka neu-morna. Dan polako odlazi na počinak a mi se razbuđujemo. Napetost raste. Nije nas ni zastoj na cesti obeshrabrio. Na domaku smo Lourdesa, i srce kuca sve glasnije. Zaorila se pjesma *Ave Maria*. Ulazimo u Lourdes smješten u srcu Pirineja, ali i u srcima bezbrojnih hodočasnika iz cijeloga svijeta. Gradić sjaji posebnim sjajem, a naše oči također. Svi pjevamo glasno, iz srca, ushićeni. Na samoj obali hitre rijeke Gave smještamo se u hotel Christine. Nakon večere slijedi odlazak do svetišta do špilje Ukazanja. Krasna noć, mir, tišina. Sve odiše dostojanstvom. Srce lupa sve jače, a u duši spokoj i sveti mir. Bože mili, jesmo li stvarno tu ili u Vepricu?! Tu smo gdje se naša Bogorodica spustila 18 puta. Tu smo gdje se dogodio susret Neba i Zemlje, božanskog i ljudskog, Marije i Bernardice. Gore s desne strane ovalna je niša s Gospinim kipom, a na pijedestalu urezano „QUE SOYERA IMMACULADA CONCEPCION“ – na biourdanskom dijalektu „Ja sam bezgrešno začeće“, kako je izgovorila Gospa tijekom 16. ukazanja. S lijeve strane u dnu špilje je vrutak koje izvire iz stijene, staklenom pločom

zaštićen i osvijetljen. „*Dođite izvoru, pijte i operite se*“ rekla je Gospa Bernardici na 9. ukazanju. U sredini je oltar, a na samom ulazu veliki svjećnjak s upaljenim svijećama, simbol odanosti hodočasnika. Predajemo svoje misli, molitve i zahvale dragoj majci, molimo u tišini sve dok ne moramo prema hotelu, jer se svetište u ponoc zatvara. Umivamo se vodom s izvora koja teče iz slavina duž lijeve strane špilje i polako odlazimo na počinak, a iza nas ostaje žubor vode i melodija Marijina pozdrava *Ave Maria*.

Rano jutro, subota, odlazimo u špilju Ukazanja gdje slavimo svetu Misu u 6 sati. Neponovljiv osjećaj. Tamo gdje se Nebo udostojalo dodirnuti Zemlju padamo i mi na koljena i dodirujemo tlo na kome je Bernardica čekala našu dragu Majku. Hvala ti Majko što evo tu pred Tobom imamo mogućnost ojačati i učvrstiti svoju vjeru, oprati u ovoj svetoj vodi ne samo svoje tijelo nego i svoju dušu. Nakon Mise ozarenih lica se vraćamo na doručak. Slobodni smo do ručka, pa po grupama odlazimo po svetištu. S trga promatramo glavnu Baziliku koja dominira svetištem. To je Bazilika Bezgrešnog Začeća koja se spaja s Bazilikom Svete Krunice, a njezina ogromna kupola je u visini Kripte – kapelice na samoj stijeni špilje. Obilazimo redom, molimo se, čini nam se da možemo dosegnuti

nebo kroz molitvu. Gospe naša, evo nas, tu smo, pozvala si nas i došli smo ti otvorena srca. Molimo krećući se polako kroz Baziliku Svetе Krunice, kroz 15 kapela u kojima su mozaici posvećeni otajstvima krunice. Obilazimo Kriptu i klanjamo se u Bazilici Bezgrešnog Začeća. U međuvremenu je na rasporedu ručak. Zašto baš to spomenuti? E pa dva slavlja u jednom danu, i to u Lourdesu. Nije baš mala stvar. Naš župnik ima rođendan, a naši Ribičići 28. obljetnicu braka. Uspjeli smo ih razveseliti i iznenaditi malim prigodnim darovima. Sretno! Popodne sudjelujemo u velebnom križnom putu s usponom na brdo iznad svetišta. Križni put se sastoji od kolosalnih grupnih skulptura visokih oko 2 metra. Uspinjemo se moleći i pjevajući i dok razmišljamo o Kristovom putu do Kalvarije nastojimo u mislima postati sudionici toga puta. „*Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom*“.

Večer, 21 sat. Procesija sa svijećama. Nepregledna rijeka hodočasnika sa svih strana svijeta,

Ave Maria odjekuje dolinom, tisuće svijeća podignutih u zrak, a jedna grupa nas hodočasnika sa don Stjepanom predmoli Zdravo Mariju na hrvatskom – nezaboravno. Molimo skupa sa cijelim svijetom, svi u zagrljaju s nebeskom Majkom. Kako se lijepo u svetištu potvrđuje božanska ideja da su svi ljudi braća. A onda blaga kiša, kao blagoslov, kao znak „*Evo me s vama sam*“. Slijedi odlazak u hotel i prekrasna večer u pjesmi i plesu uz neumorne don Stjepanove taktove.

Nedjelja je. Nakon doručka i molitve u Bazilici odlazimo nas nekoliko čekati red za kupanje. Stojimo... čekanje se odužilo, ali ništa nas ne može pokolebiti. Oni koji su bili prije nas su toliko oduševljeni da se to ne smije propustiti. Susret s Majkom u kupelji je neopisiv i to se naprsto mora doživjeti. Kad ti netko opisuje, uviјek ostane u tebi tračak nevjernog Tome i zato moraš otići i doživjeti. Neponovljiv je doživljaj kad izadeš suh i blažen osjećaj kad ti se čini da možeš zagrliti cijeli svijet. Za ručkom opet jedno slavlje. Ovaj put

čestitamo 34. obljetnicu braka našim Tomićima. Sretno! U popodnevnim satima imamo priliku vidjeti i priključiti se veličanstvenoj procesiji bolesnika i invalida gradskim ulicama. Nepregledno mnoštvo bolesnika nikoga ne ostavlja ravnodušnim. Suze same teku niz obraz. Nakon toga slavimo svetu Misu u crkvi Sv. Bernardice koja je sagrađena na mjestu Marijina 18. ukazanja na livadi nasuprot špilji na obali rijeke Gave. Nakon toga idemo u obilazak. Slijedi Bernardićina rodna kuća, Mlin deBoly, Cachot – sirotinjski smještaj obitelji Soubirous u nekadašnjem zatvoru, podzemna bazilika sv. Pia X koja može primiti 25 tisuća vjernika... Ali uvijek se ponovno vraćamo pred špilju ukazanja kad god imamo malo slobodnog vremena. Molimo se, palimo svijeće, svatko sa svojim mislima, svatko sam sa nebeskom Majkom, a opet u tolikom mnoštvu ljudi iz svih krajeva svijeta. U ponedjeljak se opraćamo od Lourdesa nakon svete Mise u pokrajnjoj lađi središnje crkve u Svetištu. *Ave Maria* odzvanja autobusom, a srce kaže: Vratit ćemo se opet Majko čim nam se ukaže prilika.

Pri povratku razgledamo Carcassonne, najočuvaniji srednjovjekovni grad u Europi. Kao utvrda datira iz 6. stoljeća prije Krista. Razgledamo prekrasni gradić, divimo se vitrajima u katedrali, odlazimo na ručak. Netko ima problema s naručenim „Turčinom“, netko bez pogovora pojede kozji sir s medom, a netko ne želi po „zaboravljenu“ jaknu da ostali ne bi čekali – ma bravo, ali za Danicu! U autobusu ugodna atmosfera. Don Stjepan ne posustaje s pjesmom, sestra Andelka sa šalama, Zdravko s godinama, Ivanka s posluživanjem,... Nastavljamo put prema Arlesu koji se smjestio na ušću rijeke Rhone. U njemu je održano 19 biskupskih

sinoda i bio je najdraži grad cara Konstantina Velikog, zaslužnog za Milanski edikt 313. godine i ukidanje progona kršćana. U večernjim satima nakon kruženja po Marseilleu penjemo se do svetišta Naše Gospe Čuvarice. To je prekrasno zdanje na uzvisini koja dominira cijelim Marseilleom. Pogled na grad pruža nam veličanstvenu sliku, a svetište izgleda poput zvijezde u noći.

Eto nas ponovno u autobusu prema Nici. Odužilo se putovanje pa brojimo kilometre. Dolazimo kasno navečer u isti hotel sa istim jelovnikom! Slijedi razgledavanje, pa odmor i slatki snovi. Utorak je dan povratka u Domovinu. Uglavnom odmaramo, pričamo, prebiremo i sažimamo dojmove. Ipak ostalo je još nešto za upotpunjene svih dojmova – posjet i sveta Misa u svetištu Gospe Trsatske u Rijeci. Prekrasan pogled na Rijeku i još bolja prava domaća večera (hvala don Stjepanu). Ostala je pred nama noć i putovanje do Brela do ranih jutarnjih sati srijede. Pred sam dolazak opet pjesma. Bilo je najljepše zahvaliti se majci s pjesmom *Ave, ave Maria*. Kao lijepa uspomena na ovo hodočašće ostat će nam i prekrasna pokaznica koju smo kupili u Lourdesu i darovali našoj župi.

Dragi moji Breljani, drago mi je što djelić naše radosti s ovog hodočašća mogu podijeliti s Vama. Sve naše molitve, sve pjesme, radost i ushićenje što smo doživjeli želimo predati u ruke našoj dragoj Majci da nas sve zajedno vodi, štiti i čuva; sve naše obitelji, našu župu i našu Domovinu. Sretan i blagoslovjen Božić, i obilje radosti u Novoj 2014. godini želi vam vaša

Anita Pervan

Hodočašće krizmanika u Rim

Iove godine smo organizirali hodočašće breljanskih krizmanika u Rim. Novost je što smo ove godine hodočastili zajedno sa tučepskim krizmanicima. U ponедјелjak 22. rujna nas 35 krizmanika, zajedno sa našim župnicima fra Nedjeljkom Šabićem i don Stjepanom Lončarom brodom smo se otisnuli iz splitske luke prema Anconi. Naša prva postaja bilo je poznato Gospino svetište Loreto, svetište Nazaretske kućice. Razgledali smo svetište i zajedno se pomolili. Nakon posjeta crkvi, imali smo prvu priliku popiti originalni talijanski capuccino. Put nas je dalje vodio prema Asizu, rodnom mjestu sv. Frane. Po dolasku u Asiz, prvo smo posjetili crkvu Gospe od Andela, koja je kolijevka franjevačkog reda. Nakon nje, popeli smo se u sam grad Asiz, gdje smo najprije posjetili rodnu kuću asiškog „siromaška“ a potom u bazilici, kod groba sv. Frane slavili sv. misu koju je predvodio fra Nediljko. U večernjim satima stižemo u vječni grad i smještamo se u hrvatskom domu „Bl. Ivan Merz“. Slijedećeg jutra metroom stižemo na trg Sv. Petra gdje je bila opća audijencija. Prvi susret sa Papom Franom. Trg do posljednjeg centimetra ispunjen vjernicima iz čitavog svijeta. Dok biskupi čitaju prisutne hodočasnike, čini mi se da nema zemlje iz koje netko nije prisutan. Svi dišemo kao jedan, „jedno srce i jedna duša“. Papa prolazi predviđenim koridorima i grli djecu, pozdravlja razdragano mnoštvo... razmišljamo kako je lijepo biti vjernik, katolik. Ispunjeni smo ponosom i radošću. Nakon susreta s papom, razgledamo crkvu Sv. Petra i penjemo se na kupolu odakle puca veličan-

stven pogled na cijeli Rim. Dan završavamo sa svetom misom koju slavimo u hrvatskoj crkvi Sv. Jeronima. Slijedeći dan počinjemo sa katakombama, tim svetištem rimskih mučenika prvih kršćanskih vremena. Slijede bazilike Sv. Pavla, Sv. Ivana i Sv. Marije te ostale znamenitosti grada Rima koje se mogu vidjeti u tako kratkom vremenu.

Petak ujutro krećemo prema Padovi. Sv. misu slavili smo u kapeli uz baziliku Sv. Ante. Sv. Anti smo zahvalili za sva dobra koja primamo njegovim posredstvom i preporučili naše obitelji, prijatelje i sve koje volimo. Posebno smo preporučili naše donatore koji su nam omogućili ovo hodočašće.

Kad smo planirali ovaj put, divno smo spojili Loreto, Asiz, Rim, Padovu i Pulu, jer je u subotu bilo proglašenje blaženim vlč. Miroslava Bulešića. Nakon dolaska iz Padove, smjestili smo se u Rijeci u župi Srca Isusova na Zametu, koju vode oci isusovci. Župnik o. Marjan Bešlić, smjestio nas je kod mladih u svojoj župi. Ovom prilikom zahvaljujemo župniku i svim obiteljima koje su nas velikodušno primile na prenoćenje. U subotu ujutro dolazimo u Pulu i sudjelujemo na veličanstvenoj beatifikaciji našeg novog blaženika i mučenika Miroslava Bulešića. Poslije ručka u pizzeriji kod pulske Arene, vraćamo se puni dojmova i radosnih događaja u naša Brela.

Ovo divno hodočašće učvrstilo nas je u vjeri, zajedništvu i zahvalnosti Bogu, našim župnicima i svim donatorima koji su nam omogućili ovo hodočašće.

krizmanik

2. DIO

U Isusovoj i Marijinoj domovini

Hodočašće u Svetu zemlju 20. - 27. studenoga 2012. god.

Ostavljamo Nazaret i *cijetnu Galileju*. Neizbrisivi su dojmovi i upečatljive slike ovjekovječene na brojnim fotografijama. Ipak, od svega najviše su naše duše prožete snagom i puninom vjere te svjedočanstvom s autentičnih mjesta kojima je hodio Isus. Krećemo dolinom rijeke Jordan prema Mrtvom moru i Judejskoj pustinji gdje je Isus podvrgnut kušnjama Sotone o ovozemaljskim blagodatima. Čeka nas nešto duža vožnja i fra Petar koristi prigodu da nas pripremi na sve ono što ćemo vidjeti da bi o svemu tome govorio opet na licu mjesta. Za neke je trebalo i više puta ponavljati, jer nije uzalud nastala latinska poslovica *Repetitio est mater studiorum*. Upoznaje nas i s nekim Hrvatima koji su u Svetoj zemlji ostavili dubok trag. Napose ističe ulogu fra Jerke

Mihaića rođenog 1873. god. u Pučišćima na otoku Braču. U mladosti je 1891. god. pošao *trbuhom za kruhom*. Nekoliko godina živio je i radio u Argentini odakle je 1896. god. hodočastio u Svetu zemlju. Tu je ostao do kraja života kao redovnički brat. Obavljao je različite službe po svim svetištima. U dva navrata 1927. i 1932. god. iz Pučišća i Donjeg Humca poveo je nekoliko dječaka u Svetu zemlju, gdje su neki od njih postali franjevci, a Petar Brizić, o. Jeronim benediktinac, već spomenuti upravitelj svetišta u Tabghi. U Jerihonu je 1924. god. izgradio crkvu i gostinjac. Njegovom zaslugom otkupljeno je brdo Nebo na kojem su franjevci 1932. god. podigli mali samostan. Štovao je sva sveta mjesta i pomno brinuo da franjevcii u njima ne izgube kakvo pravo. Bio je

osoba od iznimnog povjerenja, jer mu je kralj jordanski ostavljao kraljicu na čuvanje kad bi odlazio u neki pohod. Umro je 1960. god. i pokopan na brdu Nebu, jer je upravo tu ležao njegov životni san – pronaći na Nebu *Kovčeg zavjetni* što ga je tamo sakrio prorok Jeremija i Mojsijev grob. Odатле je Mojsije vodeći *Izabrani narod* gledao *Obećanu zemlju Kanaan* u koju nikada nije ušao.

Vozimo se kroz pustinju prema Mrtvom moru. S lijeve strane je Jordan u beskrajnom zelenilu, a tik do pustinje opet se nižu nepregledni redovi nasada svih vrsta južnog i egzotičnog voća donesenog iz Australije! Za Židove je to isplativije od agruma u čemu su ih potisnuli Talijani i Španjolci. A pustinju osvajaju sve više doveći vodu iz Jordana u tisućama i tisućama kilometara cijevi stvarajući nasade banana, maslina, datulja i drugog voća i povrća. U pustinji počinje padati kiša! Stizemo na mjesto na rijeci Jordanu gdje je Ivan Krstitelj krstio Isusa. Mladi izraelski vojnici čuvaju to mjesto i dopuštaju da se fotografiramo s njima. Susrećemo i grupu mladih Izraelaca – Židova i Arapa koji promiču mir i suživot u Izraelu. Pjevaju skupa na svetom mjestu i zahvaljuju nam da smo im donijeli blagoslov – kišu koja pada bez prekida. U vožnji smo prema Mrtvom moru praćeni još uvijek obilnom kišom. Mrtvo more je najniža depresija na svijetu koja je 420 metara ispod razine mora. Nema života zbog velikog postotka soli od 33% (naš Jadran ima 3%). Svake godine razina pada za jedan metar zbog isparavanja i smanjenog dotoka vode iz Jordana! S desne strane uzdiže se Judejska pustinja s brojnim vododerinama, *vadima* – isušenim koritima potoka i rijeka. Strmine su načićkane brojnim špiljama

u kojima su obitavali isposnici i monasi osobito u bizantsko doba. Odredite nam je *Masada*, gotovo na samom jugu mora. Od 30. – 40. god prije Krista Herod gradi palaču – utvrdu na jednoj nepristupačnoj uzvisini nadomak Mrtvog mora. Kasnije, 60. god. po Kristu naseljavaju je *zeloti*, borci za slobodu i revolucionari židovskog naroda. Oni su 68. god. prije Krista podigli ustanak protiv Rimljana koji je doveo do toga da su oni razorili Jeruzalem 70. god po Kristu. *Zeloti* su od 70. – 73. god. po Kristu odolijevali Rimljanim braneći *Masadu*. Kad su uvidjeli da će Rimljani napraviti nasip do njihovih vrata, kockom su odredili dvanaestoricu koji će poubijati preostalih 950 branitelja. Ovo mjesto stradanja postaje simbol židovskoga otpora, a u današnjoj izraelskoj vojsci časnici polažu prisegu riječima „*Masada više neće pasti*“. Mogu nam samo biti primjer u domoljublu i u tome kako se čuva i poštuje povijest i nacionalna baština. Uspinjemo se žičarom i pred nama je jedinstven priзор s pogledom na pustinju i Mrtvo more, diveći se i pitajući ujedno kako je ljudska ruka napravila takvo nešto na nepristupačnom mjestu u pustinji!

Na povratku se zaustavljamo u Kumranu, poznatom po otkriću starih rukopisa nastalih 300 god. prije Kristova rođenja. Spise je otkrio 1947. god. u jednoj od špilja beduin dok je tražio izgubljenu kozu. Bacio je kamen koji je stvorio buku iz pećine u kojoj je bila biblioteka koju su stvorili *Eseni* – zajednica koja je nastala stotinjak godina prije Krista prosvjedući protiv židovskih svećenika i hramskog vodstva, jer su prihvatali grčku kulturu. Živjeli su monaški u molitvi i kontemplaciji i čekali Mesiju. Među njima je bio i djelovao Ivan Krstitelj. Otkriće ovog ru-

kopisa ima golemi značaj za kršćanski svijet, jer njihova povijest seže do samih početaka *Nove vjere*. Nakon toga zaustavljamo se na obali Mrtvog mora i nakon prestanka kiše ulazimo u vodu iskusiti plutanje na leđima svladavajući prije toga nekoliko metara mulja iz kojega smo jedva čupali noge i održavali ravnotežu. Plutali smo i čitali novine ležeći na leđima bez imalo npora. Još jedno iskustvo i svjedočenje vlastitim primjerom. Usput prema Jerihonu fra Petar nam govori o značaju *Kumranskih svitaka* i autentičnosti izvornih tekstova iz Starog zavjeta čime se potvrđuje istina da je Sveti pismo Božji pečat na Zemlji. Jerihon se smatra jednim od najstarijih gradova na svijetu. Procjenjuje se da je star oko deset tisuća godina. Nasuprot njemu, preko puta Jordana je brdo Nebo na kojem je stajao Mojsije kad je ugledao *Obećanu zemlju* i na kojem se nalazi crkva *Sv. Mojsija*. Isus je na svom putu prema Jeruzalemu prošao kroz Jerihon. Među mnoštvom koje se okupilo bio je i sakupljač poreza Zakej, omalena rasta koji se popeo na smokvu (fikus koji ima plodove u obliku male smokve) kako bi bolje vidio Isusa. Drvo raste još uvijek! Zapadno od Jerihona je *Gora Kušnje*, gdje je Isus postio četrdeset dana i odolio kušnjama Sotone. Na gorskem vrhu je kapela koja obilježava mjesto zbivanja. Otići u pustinju, boraviti i živjeti u njoj ima dublje i simboličko značenje. Ona je pustoš ovozemaljskog života. U odricanju od materijalnoga, prolaznoga i ovozemaljskoga i kroz podvrgavanje vlastitoga tijela postu, patnji i kušnjama oštimo i jačamo vlastiti duh, spoznajemo blizinu i prisutnost Božju u životu. Nije li Mojsije vodio židovski narod četrdeset godina kroz pustinju, odvojivši

ga od misirskog obilja, da bi spoznao i shvatio značenje slobode. Obećana zemlja nije ništa drugo nego sloboda koja je dana svakom čovjeku. Tu slobodu svatko od nas baštini kao Božji dar, ako ne robujemo i podvrgavamo se isključivo materijalnim probitcima i ako živimo prema načelu da je važnije u životu *biti* a ne *imati*. Prisjetimo se daje Isus uzašao na nebo četrdeset dana nakon uskrsnuća iz groba. Zato je broj četrdeset postao simbol nasljedovanja Božjih načela. Na gorskoj padini nalazi se grkopravoslavni samostan *Karantal*, dijelom uklesan u litice, a dijelom izgrađen na stijenama. Jerihon i *Brdo Kušnje* razdvaja najveća vododerina *Wadi al Qelt* koja se proteže kroz cijelu Judejsku pustinju prema kojoj krećemo doživjeti zalažak sunca. Dolazimo u srce pustinje – samo nepregledna i gola brda i planine, a čudo je tu – lokve vode i kiša u pustinji. Fra Petar kaže da je to prvi put doživio nakon što je tri godine boravio i više od trideset puta hodočastio u Svetu zemlju! Na drugoj strani vododerine na mjestu Joakimova viđenja u 9. stoljeću je napravljen samostan *Sv. Jurja Ciparskoga*, koji su grčki monasi nazvali *Koziba* usjekavši ga u nevjerojatno strme litice na gotovo nepristupačnom mjestu. I danas tamo žive monasi i uzdržavaju samostan. Pored ovog samostana, na spomen Joakimova povlačenja u pustinju na molitvu za porod, 480. god podignut je samostan i crkva posvećena *bl. Djevici Mariji*. Prolazimo pored „moderniziranih“ beduinskikh naseobina. Nema više šatora i deva, sada sklapaju zaklone od lima i kartona i voze mercedese! U smiraj dana stižemo u Betaniju. U 17 sati je sv. Misa u *Crkvi Marte i Marije i njihova brata Lazara*. Crkva je napravljena na mjestu gdje je bila njihova

kuća. Ovdje je Krist podignuo iz mrtvih Lazar. Lazarov grob je iza franjevačke crkve *Sv. Lazara* izgrađene 1954. god. Isus je bio često gost u domu Marte i Marije i njihova brata Lazara koji mu je bio omiljeni prijatelj. Fra Petar, komentirajući Isusovo čudo oživljavanja Lazara, se divi čudu da je doživio kišu i lokve vode u puštinji i ako ni po čemu drugom onda će naše hodočašće pamtitи по tome! Dodaje da u životu trebamo biti ujedno i Marta i Marija. Nipošto kao svaka za sebe. Treba u životu raditi poput Marte, a istodobno se duhovno i intelektualno uzdizati poput Marije. To je punina života proklamirana benediktinskim načelom *ORA ET LABORA (MOLI I RADI)*! Nakon mise i duhovne obnove vozimo se prema Betlehemu. Dolazeći od Jeruzalema na granici strši golemi, osam metara visoki zid. To je tekdio od 800 km zida koji razdvaja izraelski teritorij od palestinskoga. Podigoše ga Židovi da bi se „zaštitili“ od Palestinaca. Dan i večer završavamo šetnjom do Crkve Rođenja Isusova u Betlehemu. Ujutro u subotu ugledasmo svjetlo dana gdje je i Isus ugledao svjetlo dana prije dva tisućljeća. Betlehem na hebrejskome znači „Dom kruha“. Ovdje se rodio i kralj David. Andeo se ukazao pastirima: „Danas vam se u gradu Davidovu rodio Spasitelj – Krist, Gospodin“ (Luka, 2:10-11). Na Pastirskim poljima u šiljju u kojoj su pastiri obitavali čuvajući svoja stada rano ujutro imamo sv. Misu. Poranili smo da izbjegnemo gužvu u Crkvi Rođenja Isusova. „Najmanji“ od judejskih gradova stekao je svjetski glas. Šilja u kojoj se rodio Isus je sveto mjesto. Prvu crkvu nad šiljom podigao je bizantski car Konstantin I. Veliki 326. god. na poticaj majke Jelene. Ona je zaslужna da su sveta mjesta ponov-

no došla u kršćanske ruke, poticala gradnju crkava i promicala hodočašća. Prema predaji 326. g. našla je podno Kalvarije u provaliji Isusov križ, a ubrzo je nakon smrti 330. god. proglašena svetom. Osmokutni oltar očuvan je do danas. Današnju crkvu, koja uvelike podsjećа на utvrdu obnovio je kralj Justinian 540. god. To je jedina bazilika iz tog doba očuvana do danas i najstarija je kršćanska crkva na svijetu. Ulaz *Vrata poniženja* u crkvu je veoma nizak, jer se namjernik ulazeći mora duboko sagnuti. Prvobitna široka vrata su zazidana kako bi se spriječio ulazak muslimanskih vojnika na konjima, jer im je crkva služila kao štala. Svetištem danas ravnaju i opslužuju tri kršćanske zajednice: grkokravoslavna, armenska i franjevačka koja uz samu *Crkvu Rođenja* ima samostan i *crkvu Sv. Katarine*. U šiljju Isusova rođenja najveću pozornost privlači oltarić sa srebrenom zvijezdom ispod njega. To obilježava mjesto gdje je nekoć **Riječ koja je Tijelom postala došla na zemlju prebivati među nama**. Zvijezdu su postavili franjevcii 1717. god. Na njoj je latinski natpis **HIC DE VIRGINE MARIA IESUS CHRISTUS NATUS EST – OVDJE JE DJEVICA MARIJA RODILA ISUSA KRISTA**. Svi smo na tom mjestu kleknuli, dotaknuli i poljubili sveto mjesto. Neponovljiv i neopisiv doživljaj. To se ne može izraziti, jedino ostaje pečat u duši za sva vremena. Nezaboravno. Samo par koraka dalje od *Oltara Rođenja* nalazi se oltar *Svetih Mudraci*. Taj sveti kutak povjeren je franjevcima koji predstavljaju rimokatolički obred. Uz *baziliku Rođenja* nalazi se franjevačka *crkva Sv. Katarine*. Na pročelju je skulptura Sv. Jeronima. Lubanja pod njegovim nogama simbolizira isposnički život i prolaznost ljudskog ži-

vota. Ispod crkve nalaze se špilje. U jednoj je uređena *kapela Sv. Josipa*, lijevo je *oltar Nevine dječice*, a desno, *špilja Sv. Jeronima*. To je zapravo čelija u kojoj je svetac živio i radio. Iz Rima je tu došao 386. godine, naše gore list, jedan od najboljih poznavatelja Svetog pisma i jedan od najvećih kršćanskih otaca svog vremena. Naučio je dobro hebrejski, nastanio se u Betlehemu gdje je proveo ostatak života. Ojačao je i osvježio svoju vjeru, upoznao i prevodio Svetu pismo na latinski jezik. Tu je proveo preko 30 godina i umro 30. rujna 420. god. U špilji – *kapelici Sv. Jeronima* uz oltar je i njegov grob s natpisom „*Ovo mi je počivalište vječno, bora-vit ču ovdje jer tako poželjeh*“ (Ps 132, 14).

Nedaleko od *Crkve Isusova Rođenja* nalazi se *Špilja mlijeka*. Prema predaji u toj je špilji sv. Josip potražio sigurnije i udobnije utočište za svoju obitelj. Na ulazu se ističe kip *Gospe s Djetetom koje doji*. Prema predaji prilikom dojenja, nekoliko kapi mlijeka je palo na pod pa su nakon toga stijene u špilji dobile bijelu boju. Od 7. st. nerotkinje i žene koje ne mogu imati mlijeko stružu prah, razmućuju ga u vodi, mole se Gospi za plodove svoje ljubavi. O uslišanim molitvama svjedoče brojne fotografije djece i obitelji koje su doživjele dar ljubavi i milost Božju. Poslijepodne odlazimo u Ain Karem, mjesto Marijinog pohoda rodici Elizabeti i rođenja posljednjeg starozavjetnog proroka sv. Ivana Krstitelja, preteče Isusa Krista. Mjesto je oko 7 km od Jeruzalema i prava je opreka sve-mu okolo – dok Judeja nalikuje brdovitoj pustinji, Ain Karem je prava zelena oaza. Na ulazu u svetište *Pohodenja Marijina* isписан je u mozaiku **MAGNIFICAT** – prva riječ Marijina hvalospjeva **VELIČA**.

U predvorju su skulpture dviju trudnica – mlade Marije i Elizabete u poodmaklim godinama. Sa Elizabetinih usana odjekuje pozdrav kojega izgovaramo svaki put kad molimo Zdravomariju. U cvjetnom dvorištu na visokom zidu na različitim jezicima isписан je *Marijin Veliča*, pa tako i na hrvatskom jeziku od 1954. kada su ploču podigli hrvatski franjevci. Svetište je podignuto na mjestu susreta Marije i Elizabete gdje je bila ladanjska kuća svećenika Zaharije, oca Ivana Krstitelja. Nedaleko je crkva *Sv. Ivana Krstitelja* podignuta nad špiljom u kojoj se rodio Ivan Krstitelj. Iznad špilje je slika Ivana kako krsti Isusa na Jordanu, a na luku ispisane riječi iz *Zaharijinog hvalospjeva „Blagoslovjen Bog Izraelov jer je pohodio i otkupio...“* (Lk 1, 67-79) koje je izrekao nakon što mu se jezik razriješio izgovarajući ime Ivan. Bila

je to zahvala Bogu što je u starosti postao ocem. Pred oltarom je krug s jeruzalemskim križem i oko njega natpis *OVDJE SE RODIO PRETEĆA GOSPODINOV. Zaharijin hvalospjев odjekuje diljem svijeta poput Marijinog Veliča.* I ovdje su hrvatski hodočasnici postavili ploču sa *Zaharijinim hvalospjевom* 1998. god. Oba svetišta čuvaju i uzdržavaju franjevci koji uz Ivanovo svetište imaju samostan. Odavde je sv. Ivan Krstitelj započeo pripravljati put Isusu i smatra se njegovim pretećom.

25. studenoga. Pet sati je ujutro. Sviće jutro svetkovine *Krista Kralja* u Betlehemu nadomak Jeruzalema. Dva pjetlja bude iz sna i natječu se u dozivanju oglašavajući se po treći put podsjećajući na sv. Petra i njegove sumnje i dvojbe. Ostavljamo Betlehem i krećemo prema konačnom odredištu našega hodočašća, glavnoj postaji u Svetoj zemlji u sveti grad Jeruzalem. Ne postoji niti jedan grad na svijetu oko kojega su se vodile tolike bitke. Sveta mjesta u Jeruzalemu štiju sve tri abramitske religije, kršćanska, muslimanska i židovska. Jeruzalem (na starohebrejskom = *posjed dvostrukog mira*) svoje početke ima pred 4 tisuće godina. Smjestio se na brežuljku Sionu, koji predstavlja grad i bogoštovlje, a izražava čežnju hodočasnika koji dolazi pokloniti se Bogu – duhovnoj stijeni. Kralj David stvara od njega prijestolnicu, a Salomon gradi Hram prije 3 tisuće godina na vrhu Siona. Hramski prostor najveća je površina koju je ljudska ruka izravnala bez strojeva. Zidine koje danas opasuju staru jezgru Jeruzalema su ostaci potpornih zidova Hrama. Hram je napravljen na *svetoj stijeni*, vršku koji je u Svetom pismu poznat kao brdo Morija. Na toj stijeni je bio žrtvenik na kojem je Abraham trebao prikazati sina

Izaka za žrtvu. U Izraelu postoji samo jedan znak Božje prisutnosti – jedan Hram. Hram je 586. god prije Krista srušio babilonski kralj Nabukodonosor. Herod Veliki ga temeljito obnavlja 20. – 15. god. pr. Krista. Nakon nekoliko rušenja hram je dobio novi izgled, a poznavao ga je i u nj dolazio Isus. Kad su Rimljani 70. god. srušili Hram i hramski prostor poravnali i uzorali, postalo je to za Židove prokletno mjesto, jer je na njemu napravljeno najveće svetogrđe *HEREM*. Najveća sramota za Židove je na nj pristupiti. Tako se ostvarilo Isusovo proročanstvo o hramu i Jeruzalemu. „*Ni kamen na kamenu neće ostati*“ (Mt 24,2). Židovi su se tada raspršili po svijetu. I kršćani su smatrali da je mjesto udarenog Božjim prokletstvom pa su i oni prestali tu dolaziti. U 7. stoljeću dolaze Arapi i šire islam. *Svetu stijenu* oni će posvetiti. Muslimani drže da je na njoj stajao prorok Muhamed kad se uzdignuo na nebo. Podižu na tom mjestu jednu od najljepših džamija na svijetu – *Omerovu džamiju*. Podigao ju je kalif Omer I. Križari je 1099. god. pretvaraju u *crkvu Hram Gospodnj*. Porazom križara 1187. pada u turske ruke. Sultan Saladin skida s vrha kupole pozlaćeni križ i stavlja pozlaćeni polumjesec. Otada on ponovno vlada do danas. U blizini nje je džamija *Al-Aksa* – najjudaljenije mjesto na koje je stupila noga Muhamedova – treće muslimansko svetište pored Meke i Medine. Židovi se okupljaju na molitvu i plač nad razorenim hramom i *svetom stijenom*. Dolaze pred najveći ostatak zida od Herodovog Hrama – dio zapadnog potpornog zida od kojega je ostalo donjih sedam redova, kamenih blokova, *Zid plača ili Zapadni zid*. To je za Židove simbol tisućljetne prognaničke sudbine. Naš pohod po jeru-

zalemskim svetištim započinje u Betfagi u Crkvi Cvjetnice u kojoj se nalazi stijena koja nosi otiske Isusovih stopa kad je uz jahao na magarca kojega će jahati ulazeći u Jeruzalem. Ovdje počinje procesija na Cvjetnicu i završava u crkvi Sv. Ane u Jeruzalemu. Crkva je dio župe koju drže franjevci. Prelazimo dolinu Cedrona i uspinjemo se na Maslinsku goru, gdje je Isus proveo svoje posljednje dane i odakle je po uskrsnuću nakon četrdeset dana uzašao na nebo. Strašna je i potresna Golgota, razapinjanje, ali, ovdje, u Getsemanskom vrtu, odlučuje se o konačnom ishodu Spasiteljeva poslanja na svijet. Tu se odigrava uvertira muke i smrti. Svjedokom su tome i one tisućljetne kvrgave i raspukle masline (jer ime vrta znači *tjesak za masline*). Isus, za cijela života veliki osamljenik, nešvaćenik, odbačenik - od Nazareta preko Kafarnauma (tolike je uputio upravo mjestima koja su vidjela neviđeno, slušala i čula nečuveno) pa do Jeruzalema, gdje su mu već stavili omču oko vrata: Da, ovdje u Getsemaniju susrećemo se s dramatičnim vrhuncem tajne našega otkupljenja i Otkupitelja. Doslovce, Isus mora u *tjesak-mlin*, kroz tjesnac i grob u Život. Tu je, u Getsemaniju, Isus iskusio krajnju osamljenost i ostavljenost. Bijaše to trenutak sraza života i smrti, svjetla i tame, odlučujuća drama u povijesti čovječanstva. Iskusio je svu nevolju onoga što znači biti čovjek, od svih napušten i ostavljen. Pa i od trojice najvjernijih učenika koji su pozaspali. Tu mu je u dušu i srce, u najdublju intimu, prodro bezdan grijeha i zla u svijetu i čovjeku. *Duša mu je nasmrt potresena. I što je najtragičnije, prijatelj ga poljupcem očituje i izdaje, a svi ga ostali učenici napustiše, ostaviše i pobjegoše* (Mk 14,50). Svi se kleli na vjernost, pa i

do same smrti. Ulazimo u kapelu *Isusova Uzašašća*, dotičemo i ljubimo kamen s očuvanim Isusovim stopama s kojega je Isus uzašao. Konstantin I. Veliki na ovome mjestu gradi crkvu, 325. god. Perzijanci je ruše, a križari na istom mjestu grade kapelu koja je očuvana do danas, ali služi kao džamija, no brojni kršćani za Uskrsa podižu oltar u osmerokutnom dvorištu. Zauzimamo potom mjesto na vidikovcu s Maslinske gore odakle vidimo Jeruzalem gotovo kao na dlanu. Između Maslinske gore i Jeruzalema prostire se Cedronska ili Jošafatska dolina. Vjeruje se da će Mesija proći kroz zazidana *Zlatna vrata* i da će se u dolini Cedrona začuti trublje koje će označiti početak Sudnjega dana i uskrsnuća mrtvih. Iz tog razloga Židovi se već tisućama godina pokapaju na ovome mjestu da bi bili među prvima koji će na Sudnji dan dočekati Spasitelja. S Maslinske gore lijepo se razabiru sva svetišta i crkve koje ćemo obići. Spuštajući se s Maslinske gore dolazimo u crkvu *Dominus Flevit*, u kapelu *Gospodinova plača* na mjesto gdje je Isus plakao nad sudbinom Jeruzalema. Temelji crkve su iz 4.-5. stoljeća, napravljena je 1955. god. na mjestu gdje su franjevci 1891. god. sagradili kapelu.

U samom podnožju je Maslinski ili Getsemanski vrt. U njemu do danas raste osam maslina starih preko 1600 godina. Kvrgava, raspukla i zgrbljena drevna stabla podsjećaju na Isusovu agoniju kada se znojio krvavim znojem na obližnjoj litici. U vrtu je Isus molio sa svojim apostolima. Nad liticom na kojoj se Isus znojio krvavim znojem napravljena je u 4. st. bazilika, Crkva Smrte borbe Isusove. Srušili su je Perzijanci, križari su podigli novu, ali je i ona kasnije srušena. Njezini ostaci su iskopani 1909. god. a od 1919.-1924.

god. podigli su franjevci *Crkvu svih naroda*, jer je izgrađena prilozima iz cijelog svijeta, posvećena je *Krvavome znoju Isusovu*. Ispred oltara je dio kamene litice na kojoj se Isus znojio krvavim znojem. Po-božno padamo na koljena i dotičemo usnama mjesto muke Spasiteljeve. Na crkvu se naslanja franjevački samostan. Cijeli prostor s vrtom otkupili su od Turaka 1681. god. braća Brankovići, Hrvati iz Sarajeva i darovali ga franjevcima, koji su ih zauzvrat proglašili vitezovima *Svetoga groba*. Nadomak crkve je jedna špilja u kojoj je uređen samo oltar. To je mjesto gdje su apostoli prenoćivali i gdje je Isus uhićen te se zato zove *Špilja izdaje*. U Getsemanskom vrtu je *Crkva Uznesenja Marijina* sa kriptom *Marijina groba*. Veličanstvene stube silaze u kriptu gdje je pokopana blažena Djevica Marija i odakle je njezino tijelo uzneseno na nebo. Crkva je napravljena u vrijeme križara, a kripta u bizantsko doba. U kripti se vidi polica na kojoj je ležalo Marijino tijelo. Crkva je danas u posjedu armenske i grkokopravoslavne crkve. Apokrif o Marijinom prijezlazu govori da Ivan vodi Mariju u svoju kuću. Kad je umrla nosi je s ostalim učenicima u Getsemanski vrt, a nakon tri dana nađu na njezinu grobu ljiljan koji je širio intenzivan miris cijelim gradom. Marija je bila uzdignuta dušom i tijelom na nebo. Stižemo do zidina koje je na ostacima starih dao podignuti sultan Sulejman Veličanstveni od 1538.-1543. god. Krase ih sedmora vrata. Osma *Zlatna vrata* prema istoku dao je zazidati Sulejman Veličanstveni, da ne bi na njih ušao Mesija, a s njime i Židovi. Predaja tvrdi da je Isus kroz njih ušao u Hram. Ulazimo malo sjevernije kroz *Vrata Sv. Stjepana*, u blizini kojih je bio kamenovan jedan od prvih

Isusovih sljedbenika đakon Stjepan. Spominjemo ga posebno jer je on pokrovitelj i patron naše župe u Brelima i na ovome mjestu stavljamo se pod njegovu zaštitu i zagovor na ovome hodočašću. Odmah iza ulaza je samostan *Bijelih otaca* a u dvorištu velebna crkva *Sv. Ane*, najbolje očuvana sakralna građevina iz križarskog razdoblja. Napravljena je za vrijeme cara Teodosija u 5. st. nad roditeljskim domom blažene Djevice Marije blizu mjesta gdje je Joakim nakon viđenja u pustinji zagrio ženu Anu i poljupcem utjelovio bezgrešno začeće blažene Djevice Marije. U kripti je oltarić s kamenom koji dočarava mjesto gdje je ugledala svjetlo dana Marija, Kristova majka. Ona je pravi spomenik križarima i križarskoj epohi. Danas je u rukama franjevaca. Očuvanu je bez ikakvih uresa i slika onakva kako su je napravili križari. Turci je nisu rušili jer su u njoj imali islamsku školu. U blizini crkve su ostaci kupališta i ribnjaka Bethezda, koji je u Isusovo vrijeme bio vodosprema za Hram. Tu je Isus učinio posljednje čudo izlječivši nepokretnoga, ali je to napravio u subotu kada Židovima nije dopušteno ništa raditi. Isus je prozvan na odgovornost, a on se predstavio kao *Sin Božji*, te su otada gledali kako ga ubiti. Upućujemo se potom na *Via Dolorosa (Ulicu boli)* – postajama *Križnoga puta* uspinjući se prema Kalvariji. Prva postaja je u tvrđavi Antonianum gdje je Isus optužen i osuđen. Danas je to dvorište škole Al Omaria. Druga postaja je franjevačka kapela *Isusova bićevanja* u sklopu Franjevačkog učilišta. Kapelica je podignuta na mjestu gdje je nekoć bio *Litostratos*, gdje su Isusa zlostavlјali i rugali mu se. Pred kapelom je kamena klupa koja je mogla biti *Litostratos* ispred koje je pločnik s ucrtanim kra-

Ijevskim igrama kojima su rimski vojnici kratili vrijeme. To je mjesto gdje je Isus okrunjen trnovim vijencem i prisiljen primiti križ. Prolazimo luk s tri portala gdje je Pilat izveo Isusa pred Židove govoreći *Ecce Homo – Evo Čovjeka*. Luk je povezan sa samostanom *Sionskih sestara* i crkvom *Ecce Homo*. Treća postaja je kapelica *Armenske katoličke crkve*. Umjetnički reljef prikazuje scenu Isusova prvoga pada pod križem. Armenска crkva *Gospe od muka* označava četvrtu postaju na mjestu gdje je Isus susreo svoju majku. Franjevačka kapelica *Šimuna Cirenca* označava petu postaju. Odavde *Križni put* vodi ka Golgoti. Crkva *Sv. Veronike* obilježava šestu postaju. To je mjesto gdje je Veronika rupcem obrisala Isusovo lice. Rubac s otiskom Isusova lika čuva se u crkvi *Sv. Petra* u Rimu. Kapelice povezane stubama označuju i sedmu postaju mjesto Isusova drugoga pada pod križem, situirane

su na prostoru *Koptske katoličke crkve*. Osma postaja obilježena je latinskim križem s natpisom *Isus je nepobjediv*. Križ je uklesan na zidu samostana uz koptsku i pravoslavnu crkvu *Sv. Jelene*. Na vratima koptске kapele uz crkvu *Sv. Jelene* označeno je mjesto devete postaje kad Isus pada treći put pod teretom križa. Posljednjih pet postaja nalaze se unutar crkve *Sv. Groba*. Stubište vodi prema kapeli *Isusova svlačenja* – deseta postaja. U kapeli *Kalvarije* umjetničkim mozaikom označena je jedanaesta postaja Isusova raspeća na mjestu zvanom Lubanja. Grkopravoslavna kapela obilježava dvanaestu postaju – mjesto Isusove smrti. Trinaesta postaja je označena *Stijenom pomazanja* na kojoj je položeno Isusovo tijelo i pomazano mirisnim uljima. ***Sveti Grob***, najsvetiјe mjesto kršćanstva je u špilji nad kojom je podignuta kapela je četrnaesta postaja. Ulazimo u tišini, sa suzama orošenih očiju

u polutamu iz koje neprekidno zrači i izvire duh Usksrsloga. Klečimo i ljubimo sveto mjesto. Ispunjna nas radost i nada da će nas Usksrsli dočekati raširenih ruku, primiti nas i zagrliti vječnim zagrljajem uzvraćene ljubavi. Crkvu *Sv. Groba* podigao je bizantski car Konstantin Veliki 325. god. nakon što je njegova majka carica Jelena u viziji ugledala Isusov grob za vrijeme hodočašća u Jeruzalem. Nad grobom je podignuta golema kupola prozvana *Crkva Usksrsnuća*. Građevine su porušili Perzijanci u 7. stoljeću. Križari su 1099. podigli crkvu koja stoji do danas. Danas crkvu opslužuju tri kršćanske zajednice – franjevci, grkokravoslavni monasi i Armenici. U zapadnom dijelu crkve *Sv. Groba* je katolička kapela *Sv. Marije Magdalene*. U njoj smo nadomak Isusova groba imali svetu Misu u 17 sati. Pod misom je fra Petar molio za bračne suputnike Pervan koji su na današnji dan, svetkovinu *Krista Kralja*, obilježavali i slavili četrdesetu obljetnicu braka. Ova kapelica s korom glavnji je prostor u crkvi *Sv. Groba* koji služi franjevcima za molitvu, a uz nju je skromni samostan. Spuštanjem podno Kalvarije dolazi se u kapelu *Sv. Jelene Križarice* napravljenu na mjestu gdje je sv. Jelena, Konstantinova majka, pronašla Isusov križ bačen u provaliju. Tko će večeras zaspati od svega proživljenoga! Tko je mogao zamisliti da ćemo doživjeti milost blagoslova i pročišćenja u Svetoj zemlji za četrdesetu obljetnicu!? Osvanuo je zadnji dan našega hodočašća, ponедjeljak, 26. studenoga. Obilazimo prostor oko bivšega Hrama. Danas je tu velebna *Omerova džamija* sa zlatnom kupolom, a u neposrednoj blizini *Al Aksa*. To je prostor na koji ne stupa židovska nogu, jer je obeščaćen rušenjem Hrama od strane Rimljana i

muslimana. Dolazimo do ostatka jedne česme, na mjesto gdje je rasječen i spaljen prvi hrvatski svetac fra Nikola Tavelić zajedno s još trojicom subraće 14. studenoga 1391. god. Nikakvoga traga, spomena i ploče gdje su mučenički okončali život propovijedajući Evandelje. Muslimani ne dopuštaju postavljanje obilježja! Svecu u čast podignut je u crkvi Sv. Ćirila i Metoda oltar, a povrh njega natpis; ***Bl. Nikola Taveliću, moli za hrvatski narod!***. Oltar je posvetio bl. A. Stepinac 25. srpnja 1937. god. prigodom hrvatskoga hodočašća u Svetu zemlju. Put nas vodi dalje do crkve *Sv. Petra* ili *Crkve Pijetlova pjeva*. Crkva je podignuta na mjestu Kaifina doma gdje je Isus doveden na suđenje. U podrumu su očuvani ostaci zatvora u kojem je Isus proveo noć s četvrtka na petak. Stare stube koje vode prema crkvi i kojima je Isus sišao u Kaifin dvor otkrivene su 1888. god. Ovdje je Petar zanjekao Krista: *Prije nego se pijetao dvaput oglasi, triput ćeš me zatajiti* (Marko 14: 66-72). Prvi krik pijetla bio je poput britke strijele, drugi krik bio je poput mraka na dnu čela, a od trećeg krika zateturao je od bola i Petar je zaplakao što se vidi na oltarskoj slici u crkvi novijeg datuma koju su izgradili benediktinci. U neposrednoj blizini je njihov samostan u kojem je boravio i hrvatski benediktinac o. Jerko Brizić kojega je u Svetu zemlju kao dječaka doveo fra Jerko Mihaić. Penjemo se potom na kršćanski Sion do crkve *Marijina usnuća* ili *Aja Sion – Sv. Sion*. To je *Majka svih crkava* – mjesto gdje je Marija usnula. Marija je živi svjedok i posrednik svega onoga što se s njome događalo u odnosu na Boga i Isusa. Ona je izvor predaje u ranoj Crkvi, njezin je živo priopovijedanje bilo za Luku dragocjeni izvor za pisanja radosne vijesti

o Isusu Kristu. Sv. Luka priznaje da je sa svom ‘*pomnjom*’ (izvorno grčki: *akribijom*) istraživao izvore o svemu što se ‘*među nama dogodilo*’, kako nam je ‘*preneseno*’ (Lk, 1,1-5).

Vjerojatno je Marija i preminula nakon Apostolskoga sabora u Jeruzalemu, presretna što se djelo njezina Sina tako moćno širi svijetom: Svijet prihvaća Isusa koga su u njihovu Nazaretu odbacili i okrenuli mu leđa, a onda i Isus njima okrenuo leđa i nikada se više nije vratio u svoj zavičaj. I taj Isusov potez mora nam danas biti velikom opomenom. Okrenemo li mu nakon svega leđa, okrenut će se i on od nas, otići će drugamo, onima koji ga žudno iščekuju. Tako je s milošću, ona je kao kišonosni oblak koji se ne zaustavlja nego ide dalje i natapa druga područja i krajeve.

Na glavnom oltaru je Isus s lutkom u ruci (lutka simbolizira Marijinu dušu). U kripti je oltar s mozaikom Marije s dvanaestoricom apostola nazvan *Prijestolje Mudrosti*. Po sredini kripte leži na odru kip Djevice Marije u naravnoj veličini. Gornja soba neposredno uz franjevački konvikt na Sionu je ***Dvorana posljednje večere***. Ivan Pavao II. je ovdje imao misu, gdje je prethodnici nisu mogli imati. Ovo je mjesto ***Prve Sv. Mise*** kad apostoli postaju svećenici, to je mjesto ustanovljenja Euharistije i svećeničkog reda. Za crkvu je ovo najsvetiće mjesto. Nakon toga je na *Prvu Petrovu propovijed* obraćeno tri tisuće Židova. U dvorani dominira samo jedna brončana figura masline s tri grane – to je simbol mira među tri religije koje potječe iz jednog stabla – kršćanstvo, judaizam i islam. Dar je to pape Ivana Pavla II. Vraćamo se potom na Maslinsku goru u Crkvu Agonije Isusove gdje se Isus znojio

kravavim znojem i gdje smo u 14 sati imali svetu Misu. Ambijent, okružje i kamen na kojem se Isus znojio nadahnuli su fra Petra na riječi koje su nas duboko prožimale i dojmile. Bila je to nezaboravna molitva u meditaciji i kontemplaciji put Isusove na istome mjestu. Penjemo se potom do Crkve Očenaša odakle želimo još jedanput zaokružiti sliku cijelog Jeruzalema i preletjeti očima sva mjesta koja smo posjetili. Crkva Očenaša napravljena je na špilji u kojoj je Isus naučio apostole moliti Očenaš. Napravila ju je carica Jelena, majka Konstantinova u 4. stoljeću. Karmelićani su napravili novu crkvu na temeljima bizantske. Njihov samostan je ukrašen pločama Očenaša na svim jezicima. Ovjekovječili smo naš pohod pred hrvatskim natpisom. Dan smo završili oproštajnim pohodom ***Kristovom Grobu***. Htjeli smo još jedanput biti u njegovoj blizini, vidjeti prazan grob, posvjedočiti Njegovo uskrsnuće i učvrstiti vjeru u vlastito uskrsnuće i život vječni i dijeliti ljubav sa Sinom Božnjim. Ovih dana slijedili smo ga na Njegovom ovozemaljskom putu skupa s Njegovom majkom Djovicom Marijom. Sabrali smo i zapamtili najvažnija mjesta i podatke. Ponijet ćemo ih sa sobom i trajno svjedočiti o Isusovim i Marijinim djelima ljubavi, žrtve, odricanja i otkupljenja svih nas i cijelog čovječanstva. Slavit ćemo Njegovu pobjedu nad smrću i grijehom s pouzdanom nadom i utjehom da ćemo se susresti u nebeskoj Domovini.

Zdravko Pervan

Proglašenje svećenika
Miroslava Bulešića blaženim
Pula, 23. rujna 2013. godine

Moja osveta je oprost

Hodočašće u pulsku arenu i sudjelovanje na proglašenju blaženim Miroslavom Bulešića kao i odlazak u Lanišće na neposredno mjesto zvјerskog komunističkog zločina, bio je u rujnu ove godine iznimjan i nezaboravan doživljaj.

Sve je započelo 13. svibnja 1920. god. Kad se Miroslav rodio u Čabrunićima, župa Svetvinčenat, u Istri. Osnovnu školu pohađao je u Jurišićima, sjemenišnu gimnaziju u Kopru, a teološke studije u Rimu. Kad je postao svećenik bio je župnik u Baderni i Kanfanaru. Zatim bude imenovan za podravnatelja sjemeništa u Pazinu. I kao župnik i kao podravnatelj nesebično i revno vrši svoju pastoralnu i odgojiteljsku dužnost. Neustrašivo svjedoči za evanđelje i Isusa Krista u doba organiziranog bezbožničkog progona vjere i Crkve.

Godine 1947. službeni je pratilec djelatnika sv. Krizme mons. J. Ukmara po istarskim župama.

Upravo i jedino zbog beskompromisne vjernosti Bogu i odanosti nauci Crkve, neposredno nakon podjele sv. Krizme, podnio je mučeničku smrt 24. kolovoza 1947. u župnoj kući u Lanišću. Ta krizma dobila je svoj naziv: „*KRVAVA KRIZMA*“.

Dolaskom našeg autobusa u Pulu pod brižnim vodstvom velečasnog don Pave Banića, dekana i župnika sv. Marka u

Makarskoj osjetila se u gradu i prilaznim putovima stanovita ravnodušnost bez osobitog svečarskog duha i površna organizacija prometa, što bih stavio na dušu gradskoj upravi.

Posljednji referendum je zorno pokazao koji vjetrovi pušu u Puli.

U samoj areni je bilo vrlo svečano i dostojanstveno, kao što priliči uzvišenosti samog čina.

Vjernici sa svih strana Lijepi naše i Bosne i Hercegovine (primijetio sam, pored ostalih, pun autobus mladih iz Sarajeva) ispunili su arenu do posljednjeg mesta, a bilo je hodočasnika izvan arene koji nisu mogli izravno nazočiti. Cijeli ceremonijal je protekao bespriječno. A srcem, dušom, molitvom i pjesmom svečanost je pratio pobožni hrvatski puk. U pulskoj areni osjećala se: „***krv mučenika- sjeme kršćana***“. Misli su letjele kroz sve arene i stratišta diljem svijeta gdje su Kristovi svjedoci s pjesmom na usnama, poput makabejaca i našeg blaženika Mi-

roslava Bulešića proljevali i proljevaju svoju krv za „*Krst časni i slobodu zlatnu.*“ Hvala i posebno priznanje organizatorima što su upravo pulsku arenu izabrali za ovu svečanost i na taj način nam dočarali sve prošle i sadašnje arene i stratišta gdje se proljevala i proljeva nevina krv Kristovih svjedoka.

Blaženom Miroslavu već u proljeće 1944. god. stižu prijetnje i predviđajući što ga čeka u svom dnevniku piše: „*Ako me hoćeš k Sebi, evo me pripravna. Moj život Ti sasvim darujem za svoje stado. Uz Tvoju milost, i ako me Ti učiniš dostoјnim, ne bojam se mučeništva, već ga žudim. Neka bude Tvoja volja.*“

Na dvjestotinjak metara od pulske arene na samoj obali šepuri se lijepo uređeni spomenički niz sa nekoliko poprsja, možda desetak. Na čelu svih nalazi se drug Tito a iza njega njegovi komesari. Nalogodavci egzekucije blaženog Miroslava Bulešića i bezbrojnih znanih i neznanih nevinih hrvatskih mučenika u ratu i po-raču od Bleiburga do Vršca i Đevđelije, te nebrojenih žrtava u toku dugogodišnje vladavine Udbe i Kosa čije djelovanje nije prestalo do dana današnjega, samo su postali lukaviji i promijenili su taktiku. Danas ne skidaju glave nego sustavno truju i ubijaju duše. Osjećamo ih svakodnevno u vlastitim životima.

Protivnicima, progoniteljima i egzekutorima blaženi Miroslav Bulešić (a ja mu se pridružujem) poručuje: „**MOJA OSVETA JE- OPROST.**“

Vrhunac ovog hodočašća bio je posjet malom mjestu Lanišću, crkvi u kojoj je bl. Miroslav rekao svoju posljednju sv. Misu, posjet kući i sobi u kojoj je blaženi Miroslav zaklan. Biti u sobi zločina, gledati okrvavljeni zid *Mučeničke krvi* ostavilo

je na mene tako strašan dojam da sam ostao bez daha. Zatvorio sam oči i video sam razbojničku komunističku rulju, koja razbija sobna vrata. Jedan od njih ima posebno krvave oči i oštar nož u ruci. Prekrasni mladić od 27 godina, sa andeoskim licem u reverendi, pritisnut uza zid. U tom trenutku sjetio se svog zavjeta koji je zapisao u svoj dnevnik „*MOJA OSVETA JE- OPROST*“ i moli „*OČE OPROSTI IM JER NE ZNAJU ŠTO ČINE*“. Trenutak potom

krvnik izvršava nalog svojih nalogodavaca, čije biste i danas „uljepšavaju“ pulsku rivu, i kao umiljato janje kolje mladića. Vruća, nevina krv u mlazu poljeva zid sobe, krvnik mirno izlazi ispred kuće i na slavini pere krvavi nož. Otvorim oči i vidim na podu leži mučenik Miroslav, prerezanog vrata. Netko se ipak ohrabrio i stavio mu jastući pod glavu, a on u smrtnom hropcu, pun Duha svetoga, moli svoju posljednju molitvu: „*Isuse, primi dušu moju!*“ .

Jastuk natopljen Bulešićevom krvju

Bog je zasigurno čuo i uslišao molitvu bl. Miroslava:

„*Oče oprosti im jer ne znaju što čine,*“

Njegov krvnik umro je prije 5-6 godina i prije smrti pomirio se s Bogom, primio sve sakramente i umro u milosti Božjoj. Molitva pravednika i mučenika blaženog Miroslava sjedinjena s Božjim milosrđem daje šansu i najtežem zločincu. O Bože kako si neizmjerno velik u svojoj ljubavi i milosrđu prema nama grešnicima!

Puni neizbrisivih dojmova u sutor napuštamo malo mjesto Lanišće, koje je natopljeno mučeničkom krvlju postalo sveto mjesto. To se može reći i za cijelu Hrvatsku koja je uzduž i popriječno natopljena krvlju mučenika, a krivi su jer su do posljednjeg daha ostali vjerni Bogu i hrvatskom narodu, zato je to sveta zemlja i do dana današnjega, *antemurale christianitatis (predziđe kršćanstva)*. U mjestu Lanišće danas žive samo starci, jer Partija je odlučila Lanišće zbog vjernosti Bogu i hrvatskom narodu izbrisati s lica zemlje. Dugo nisu dobili niti struju niti vodu, niti telefon, a nitko nije smio progovoriti o *Krvavoj krizmi*, koja je bila 24. kolovoza 1947.god. a sam župnik Stjepan Cek i nekoliko najuglednijih ljudi iz mjesta bili su suđeni na montiranom procesu u Pazinu i osuđeni od jedne do šest godina. Župnik je dobio najviše, šest godina prisilnog

rada u Lepoglavi i Staroj Gradiški. I pod takvim pritiskom Laniščani su se raselili od Australije do Amerike i diljem Europe.

Često sam bio u našoj lijepoj Istri. Tamo mi je pokopana moja najdraža rođica Ivanka. Uvijek sam osjećao nešto posebno za taj najzapadniji dio Lijepe naše, ali ovog puta dok smo se u sumrak vozili vijugavom cestom Čićarije prema Rijeci u meni, kao nikad prije, odzvanjali su stihovi Vladimira Nazora:

„*Sliku mile Istre naše
ja u srcu nosim svom
leži ravna i vrletna
na tom moru Jadranskom . . . . .*“

Hvala ti blaženi Miroslave, to je Tvoja zasluga.

Molitva:

Bože Oče naš nebeski, Ti si u svećeniku Miroslavu Bulešiću dao svome narodu revnog pastira i neustrašivog mučenika. Po njegovu zagovoru učvrsti u nama vjeru i ustajnu strpljivost u teškoćama života te daj da se spremno zalažemo za rast i jedinstvo Crkve.

Po Kristu Gospodinu našemu. Amen.

Božić je!

Slava Bogu na visini a mir ljudima na nizini!

Neka i u nama prevlada poruka bl. Miroslava, a posebno u Božićno vrijeme.

MOJA OSVETA JE- OPROST.

Sretan Vam Božić i blagoslovljena Nova godina!

Stina

Sjećanje na prof. dr Ozrena Žamića

Unedjelju 22. rujna 2013. u 89. godini života napustio nas je prof. dr Ozren Žamić vjerni dugogodišnji suradnik Općine Brela, Turističke zajednice, Župne zajednice i društava s područja Brela koji promiču vjeru, domoljublje, kulturu, književnost i turizam.

Ozren Žamić rođen u Brelima od oca Ljubomira Žamića pok. Stipana i majke Anke Zgonec pok. Ferdinanda, učiteljice iz Dubrovnika. Kršten je u Brelima godine 1925.

Osnovnu školu od petog razreda završio je u rodnom mjestu, a nakon toga klasičnu gimnaziju na Badiji (Korčula) i Splitu. Ekonomski fakultet završio je u Zagrebu i doktorat znanosti na Univerzitetu u Sarajevu, uz mentorstvo prof. dr. Dobrenića, redovitog profesora na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. U međuvremenu oženio je Hedvigu Wittmann s kojom ima sina Tomislava.

Specijalizirao je samoorganizaciju rada primjenom mehaničkih i elektroničkih sredstava u Njemačkoj.

Radio je kao viši savjetnik *Birotehnike* i Zavoda za produktivnost rada u Zagrebu. Godine 1968. prešao je u Split i radio kod poduzeća *Dalma* gdje je osnovao Centar za elektroničku obradu podataka i vodio

ga kao direktor, sve do prelaska na Ekonomski fakultet u Split, gdje je bio pozvan da osnuje katedru za automatiziranu obradu podataka.

Ozrenova doktorska disertacija bila je nagrađena kao najbolja iz te oblasti u Hrvatskoj, pod nazivom "Transformacija računovodstvene funkcije uslijed razvitka EOP (1978.)". Napisao je brojne znanstvene studije, primjenjene projekte i članke.

Bio je član Udruženja korisnika sredstava za EOP, Udruženja finansijskih i računovodstvenih radnika Hrvatske, Matice hrvatske i drugih.

Od nagrada i priznanja ističemo priznanje Saveza računovodstvenih radnika Hrvatske za najbolji znanstveni rad u 1979., priznanje Zajednice informatičke djelatnosti Hrvatske 1990..

Život i rad Ozrena Žamića ostat će duboko upisani u breljansku povijest, a kao potvrda njegovog predanog rada u rodnim Brelima uslijedila je Diploma za životni doprinos razvitu kulturi, književnosti i

turizma koju mu je dodijelila Općina Brela 2008. godine.

Od brojnih publikacija izdvajamo tekstove objavljene u *Kamenu života* župnom listu župe Sv. Stjepana prvomučenika Brela: *Oproštaj i uspomene na don Iliju Vuletića* (broj 5. travanj 2009.), *Dioba isprava iz 1882.* (broj 7. ožujak 2010.), *Ljetopis župe Brela* (broj 8. prosinac 2010.), *Osvrt na Picukare Gjure Vilovića* (br. 9. travanj 2011.), *Gjuro Vilović u Medaljonu Dragoljuba Jovanovića* (broj 10. prosinac 2011.) i *Tri priče o Domovinskom ratu* (broj 11. prosinac 2012.).

Posljednji ispraćaj Ozrena Žamića bio je u ponedjeljak 23. rujna 2013. ispred crkve Gospe od Karmela sa svetom Misom zadušnicom koju je uz don Marina Barišića i don Božu Skendera predvodio breljanski župnik don Stjepan Lončar. Uz sprovodni obred i posljednji pozdrav

koji je otpjevala klapa *Srdela* iz Makarske Ozren je pokopan na starom groblju kod crkve Svetog Stjepana u Donjim Brelima.

U ime Općine Brela i Uredništva župnog lista riječima zahvale koje objavljujemo u cijelosti oprostio se Viktor Puljak:

Nasmijano lice, čisto srce, nesebično darivanje i dobru dušu osjetio je svatko tko je poznavao našeg dragog prijatelja Ozrena Žamića.

Dragi naš prijatelju, došao je dan oprosta, tuge i bola, dan ovozemaljskog gubitka za sve nas, dan kada se opravljamo od tvog osmijeha, prijateljskog pogleda i istinske riječi koju i danas čujemo. Prijatelj, riječ je koja ruši sve prepreke, veže i spaja, otvara sva vrata i nikada se ne zaboravlja. Prijatelj, riječ je koja se daje i ništa ne traži zauzvrat, riječ koja najbolje prikazuje Tebe i po kojoj ćeš ostati u našem sjećanju.

*Hvala na Tvojoj nesebičnosti, žrtvi i poštenju, pogledu, osmijehu i istinskoj riječi.
Hvala Ti za sačuvano blago breljanske povijesti, svaku Tvoju napisanu riječ koju si ostavio u baštinu sadašnjim i budućim generacijama.*

Hvala Ti na znanju, poukama, mudrosti, domoljublju, vjeri i ljubavi.

Hvala Ti za svaku potporu u našem radu i za svaki Tvoj savjet.

Hvala Ti na svim trenutcima koje smo zajednički proveli.

Dragi naš Ozrene. Svojim odlaskom u našim srcima si ostavio dubok trag koji se teško briše, prazninu koja se ne može popuniti, tugu koja se ne može oplakati i suze na licu koje se ne daju obrisati.

U ime Općine Brela, Hrvatske demokratske zajednice, Uredništva Župnog lista i svoje osobno ime upućujem Ti posljednji pozdrav.

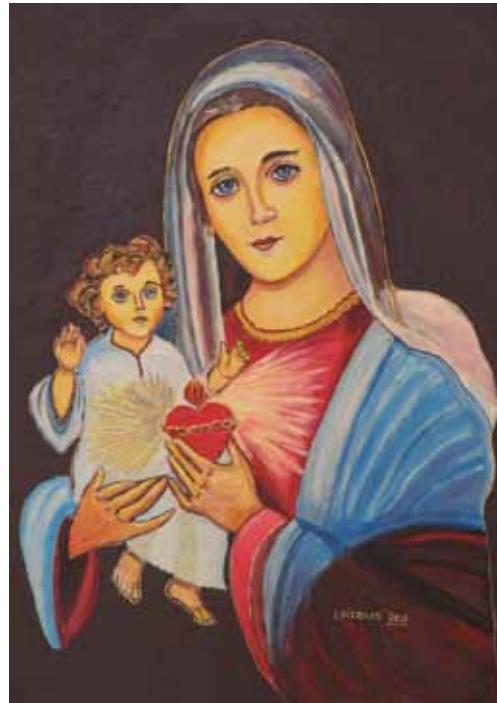
Neka Te na putu u vječnost prati Božji blagoslov, a nama ostaje vjera da ćemo se ponovno susresti i družiti u vječnosti.

Viktor Puljak

Vjera bez djela je mrtva

Postoje mnoge vjere, ali najsnažnija je vjera u Isusa Krista. I apostoli su vjerovali u Njega. Pitam se zašto su i dalje bili u strahu..., skrivajući se u dvorani Posljednje večere. Ništa nisu poduzimali, a vjerovali su. Sama vjera nije dovoljna da čovjek i djeluje za Boga. Vjera je temelj, a potrebna je sila Duha odozgor. Imamo isti problem koji su imali i apostoli. Trebamo moliti da dode Duh Sveti i ojača našu vjeru. Mi odlazimo u crkvu, vršimo sve moralne i crkvene zakone i propise. Mi se isповijedamo i pričešćujemo, ali na kraju smo ipak samo religiozni, ali ne i vjernici. Religije danas ima i previše. Religiozan čovjek je onaj koji slijepo i iz straha prema Bogu i Crkvi, izvršava sve što se od njega traži. A vjernik je onaj koji to srcem živi. I on će, naravno, izvršavati sve zakone, ali mu je motiv ljubav. Ljubav prema Bogu i čežnja da ta ljubav ispuni i njega samoga. Trebamo se obraćati dok smo živi jer naše srce nikad ne može biti potpuno ispunjeno. Mnogi od nas ne razumiju pojам ljubavi do kraja. Ljubav se shvaća kao simpatija, erotizam, požuda, čak i još mnogo prljavijih stvari... To što nam mediji prikazuju kao ljubav, to ljubav nije... Svako društvo kojemu nedostaju istinske vrijednosti, a najveća je ljubav, umnaža zakone.

Jer nečim se mora nadoknaditi potmanjkanje ljubavi... jer ja kad ljubim, ne mogu kršiti zakon. Današnje društvo ne prihvata žrtvu. Ljubav i patnja jedno su. Ako ja nekoga volim, ništa mi neće biti teško učiniti za tu osobu. To nije patnja i

očaj, nego je to izričaj moje ljubavi prema toj osobi. Pošto ljudi danas žive otuđeno čak i od vlastitih osjećaja, kako će doći do Boga kada ne dolaze do sebe i bližnjega svoga?! Svatko od nas osjeća u svojoj duši i dah Božji koji mu omogućuje razlučivanje između dobra i zla.

Uvijek imajmo na umu da se sve naše misli čuju. Ponašajmo se tako da dobra djela svojih života stavljena na vagu značajno nadmašuju težinu naših nesavršenosti. Pobrinimo se o tome da u svojim životima ne napravimo ništa toliko loše da bi bilo nepopravljivo. Duboko kajanje može našu dušu poboljšati. Ovaj život je tek priprema na kročenju prema uzvišenosti Božjoj. Tisuće putova vode do Boga...

Kroz ovo razmišljanje molim Boga da nam svima podari više poniznosti, razboritosti i straha Božjega.

Svima vama u župi, dragi moji, želim sretan Božić, puno mira i radosti!

S poštovanjem svima...

Lidija Tomaš

Sveta maslina

Sveta maslina

suncem zagrljena
kišama isprana
zeleno ispisuje
zrcalo mora

od suza i znoja
i prevelike ljubavi
jednostavna seljaka
biserima prozirca
zalijevana

sveta maslina

u bogatstvu krošnje
nastani jato ptica
zvonkoga pjeva

raskošno se okiti
grozdovima mirisnih cvjetova
i rodi blagoslovljen plod

u kristalima modrine
blagotvorno dozrijeva
puninom plodova

zlatom poteče
u zrelu jesen

napuni stare kamenice
što ih žuljne ruke
marno pripraviše

Sveta maslina

Roza Brkušić - Hrvoslava

I jučer, i danas, a i sutra

Sjalo je sunce
i treperile su zvijezde,
prolazile su jeseni i zime,
proljeća i ljeta.
Odlazile su laste,
umirale ljubavi
i nestajali snovi.

Da, i jučer,
i danas,
a i sutra,
isto je bilo
i isto će biti.

Samo, tada, drugi
mjesto nas će
graditi snove,
drugi će mjesto nas
stvarati ljubavi nove.

Drugi će, možda,
imati sreće više,
drugi će, možda,
voljeti se više.

Možda, možda,...
Ali,
ipak uvijek isto;
i jučer,
i danas,...
A i sutra....

Vanja Sokol

Sjećanje na Marijinu valu

Sjećaš se Marijo
bila sam krhko
preplašeno dijete
željno ljubavi i topline

Ti si mi nježnošću
Majke
pružila ruke
šapnula tiho moje ime

oko nas je rosio blagoslov
k'o kiša s visine

Brojale smo korake
na žalu sudbine
prebirale zrnca pijeska
iz srebra mjesecine
u našoj vali
prepunoj svjetla
od tvoje blizine

uronjene u blaženstvo
misterija tištine

Tada sam svoje srce
zauvijek tebi dala

ni sama to nisam znala
jer bijah
još posve mala

ali sam slutila
srcem nevina djeteta
da će u tvojoj sigurnosti
živjeti svoje dane
na siki i žalu
na pjenušavu valu
i da će se u životu
izmjenjivati

oseke i plime
proljeća i ljeta
zlatne jeseni
i oštре zime

Sjećaš se Marijo
u tvojoj su kosi blistale zvijezde
sunce je sjalo
vedrinom tvojega oka

drhtala sam od milja i ljepote

Srca punog modrine vala
rukama prepunim kokica
sa mokroga žala

punila sam posudu
Božje dobrote

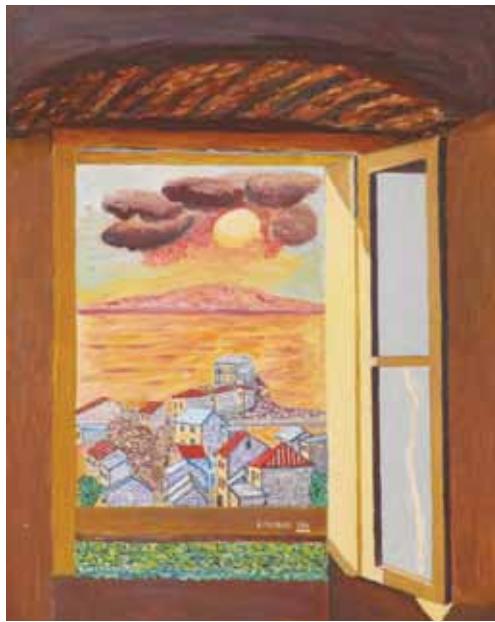
I danas prođem
tom valom djetinjstva
al' ništa više nije isto

tek daleko
u srazu neba i mora
učini mi se ponekad
da jedna zvijezda zablista

tada mi srce zadrhti
treptajem svete prisutnosti
i nije me strah
jer tvoja ljubav
nad mojim koracima
bdije
i sigurno me vodi
putem spasenja

u zagrljaj Krista

Roza Brkušić - Hrvoslava

Slike iz djetinjstva

Treperi lišće u krošnji staroga duba
Djetinjstvo moje tu spava
Slike se nižu,
zaboravu se oteti žele
Iz svakog kutka jedno mi se lice smije
Sjene uz kuće naslonjene...
Pogledajte oko sebe!
Barba Gušte tare znoj žujavin rukan
a Krune nas opet nasmijat oče,
eno babe Ruže s „fotoaparatom“
(svi već znate kako je poseban bio)
A dide Iko se vuče oslonjen o štap
i s vječnom cigaretom.
Dide Ante s pajerom ribe
i Nikola u povratku s gajete,
a baba Jurka se mašaje za žep
i oraje dili.
Teta Jube još jednu kuvertu plete
a baba Maše opet za singericu sida.
Miriši mlačenica i kumpeta
na solaru babe Mile

a ja neumorno visin na murvi isprid kuće.
O Bože, iz svakog kantuna
novi trag djetinjstva.
Čujem zvižduk bure kroz fumare,
vadin smokve iz škartoca
Gledan škure širon otvorene
i kušine na ponistri.

Naš tvrdoglav tovar Miško niz Vijale
juri,
a Mise ga pokušava uvatit... neuspješno.
U daljini neko drva pila,
ili to barba Mate u stolariji radi,
a ona lupa čekića i obruča,
to moj tata novu bačvu sprema.
Zvizdan peče, Ilindan je,
baba ne da na more.
Žedna sam.

Vidim sić i gustirnu punu ladne vode,
a Šošiće u vrilo popodne
posidane pod dubon.
Podignite oči i sve ćete ih vidit
među zvizdama
Pa smiješ se i kažu nam
„Dobra ti večer kalo naša
noćas je naše srce puno, prepuno
Dobra ti večer kalo naša
s vama smo opet i zauvik“.
I kroz smij,
i kroz suze,
kroz godine mnoge tiho, tiho, tiše...
treperi lišće u krošnji starog duba
broji korake moga djetinjstva.

Anita Pervan

Ispaša na Biokovu

Moj interes za ostatke kamenih kućica na Biokovu seže u daleke sedamdesete godine, kada sam u jednoj, tada još dobro očuvanoj, ugodno prespavao. Dugo sam mislio da su te zidine veoma stare, pa sam se veoma iznenadio kada sam pod „Malim Vrvon“ na jednom ulaznom pragu ruševine našao uklesanu 1869. kao godinu gradnje. Relativno novija gradnja tih objekata postala mi je jasnija kada sam pročitao putopis Alberta Fortisa koji je 1774. god. u društvu s učenim polihistorom Julijem Bajamontijem pohodio vrleti Biokova u pratinji dvojice naoružanih čuvara. Razlog oružanoj pratinji bila je množina hajduka koji su haraćili po planini. U još ranijim vremenima, u doba turskih ratova, nije se moglo ni promišljati o životu na Biokovu iz sigurnosnih razloga. Tek kasnije kada je učvršćena državna vlast, formiranjem Pandurije i seoskih Banderija, hajdučija je spriječena. Tek tada narod podbiokovskih sela počeo je iskorištavati obilne planinske pašnjake i obradivati plodne doce.

Naš veliki znanstvenik i geograf Ivo Rubić (1897-1961) napisao je studiju „Ispaša na Biokovu“ 1927. koju je objavio dvije godine kasnije, koju započinje rečenicom: „Nema gotovo planine na Zemlji, koju ne bi ljudi blagom ispasali, ako ona ima sve potrebne geografske uvjete za ovu vrstu narodnog gospodarstva“ Biokovo je bilo kao bogom dano za ovu vrstu gospodarstva a Rubić ističe kako bi planina mo-

gla ishranjavati i pet puta više stoke nego što je te 1927. na njoj paslo.

Kako seljaci nisu mogli potjerati stada na ispašu u veće planinske visine i do noći se vratiti natrag u selo, trebalo je napraviti nova skloništa, staje i stanove.

Na Biokovu je ispaša bila organizirana u 14 naselja što s primorske što s zagorske strane planine. Planinskih staja bilo je 489 podijeljenih u 88 skupina i na visini od 300 do 1600 metara. Stanovnici sjeverne strane Biokova imali su i tzv. stanove koji su bili u višim nadmorskim visinama te kako je postajalo toplije i bujala vegetacija, stoka se tjerala prema stanovima i čuvala noću u torovima. Stoga nije bilo neobično vidjeti stada kako pasu po samome grebenu planine.

Stan je prizemna kućica, sazidana od kamena u suho, koja je pokrivena pločom, rijede slamom, a često prislonjena uz stijenu da se uštedi na gradnji jednoga zida. Stan je imao ogradien prostor ili tor za stoku. Unutrašnji raspored stana bio je veoma jednostavan a sastojao se od jedne prostorije u kojem je bila postelja stanara, nasuprot koje je bilo ognjište s komoštrama i loncem za kuhanje. Na sjevernom zidu bile su kamene police za sušenje sira, a nasuprot posuda s vodom. Ulaz se zatvarao drvenim vratima. Uglavnom nije bilo prozora i jedino svjetlo dolazio je kroz vrata, a noću s ognjišta. Stanovi su obično građeni u prisoju da budu na suncu i za-

štićeni od vjetra. Voda za stoku i pastire, najčešće bunari ali i gustirne nalazila se u blizini.

Bilo je mišljenja da su stada čuvale samo djevojke do udaje, međutim Rubićev rad pokazuje da je bilo oko jedne trećine pastira i njihova dob je bila različita kao i status jer su stada čuvali i plaćeni pastiri i sluge. U vrijeme kada je Rubić istraživao ispašu na Biokovu ona je bila u svojoj zadnjoj fazi a dolaskom tridesetih godina i početka rata ovaj dio bikovskog gospodarstva je ugašen. U doba pisanja studije naši stari Breljani kao i ostali stanovnici Biokovlja napasali su svoja stada na planini. Statistika pokazuje da su te 1927. Brela imala 864 stanovnika , a Gornja Brela 600 stanovnika. Nisu ni svi stanovnici Donjih Brela gonili svoja stada u planinu nego tek 2/3 sitne stoke ovaca i koza, dok ono malo goveda i konja, mazgi i magaraca nisu vodili u planinu zbog velike strmine. Gornja Brela su napasali na Biokovu i krupnu stoku. Blago pase, kada dopusti vrijeme ono što je oko kuća u selu, zatim u proljeće pase ono oko planinskih staja i napokon kada je najtoplje stoka pase travu oko stanova koji su najmanje 300 metara povиe staja u planini pa nije neobično bilo vidjeti stada na samim vrhovima Biokova.

Blago su stari Breljani počinjali izgorniti u planinu polovicom svibnja i zadržavali ga u planini do kraja listopada i početka prvih hladnoća, pasući ovce i koze na visinama od 400-900 metara. Rubić bilježi da su pastiri iz Gornjih Brela pješačili do svojih pašnjaka oko sat vremena a iz Donjih Brela su morali hodati 2-3 sata. Rubić bilježi da su ranije bile velike svečanosti kada se odvodilo blago u planinu. Stoku su kitili ukrasnim vijencima, uz svirku, gozbu, pjesmu i blagoslov. Danas, piše Rubić, kada pastiri idu u planinu

nema nikakvoga posebnoga veselja, već jedino gospodar blagoslovi pastira blagoslovljenom vodom i dade služiti misu za zdravlje blaga.

U primorju je vladalo pravilo da je pastira i pastirica onoliko koliko je staja, a u zagorju je na svakih 40-50 ovaca i koza išao 1-2 pastira. Tih godina na cijelom Biokovu bilo je 686 čuvara stada a od toga 202 pastira i 484 pastirice. Muškarci su uglavnom kavalirski čuvali stada na mjestima vratolomnijeg pristupa, a gdje je lakši pristup tu su bile samo pastirice.

Iako se misli da je život pastira lagodniji od rada u polju on je bio dosta težak. Pastiri se ustaju ranom zorom, a na počinjak idu kasno. Oni čuvaju stada od vuka, zmija i pada u jame. Ujutro i uvečer muzu ovce i koze, strigu ovce i koze kada dođe doba za šišanje runa, zatim spremaju zimnicu za stoku berući i sijekući grmlje i odnose ga na sušenje. Potom skupljaju stoku po planini i odvode je na plandovanje, a sami nikad ne odmaraju. Ovaj posao utroši im veći dio dana, uvijek skaču po kršu, u samoći po žezli i svakakvom vremenu. Hrane se oskudno, tri puta dnevno a jednom jedu kuhanu zelje , puru ili krumpir. Konzumira se još kruh, koji im donose iz sela očevi ili braća, uz nešto slane ribe ili slanine. Jelo im zasladi surutka i kiselo mljeko. Od izobilja mlijeka pastir uzima malo jer ga čuva za sir, dok se meso jede veoma rijetko. Rubić bilježi da se pastiri iz primorja bolje hrane nego oni sa zagorske strane, dok se i jedni i drugi odjevaju veoma skromno u suknnu odjeću i opanke.

Odmah kada dodu u planinu od jasenove kore prave rogove u koje tule da cijela planina odjekuje te tako plaše vukove. U upotrebi su i diple koje sviraju svoje monotone pjesme, ali se zato više pjeva. U

malо slobodnoga vremena pastiri sijeku grm, pile drva za ogrjev i kuhanje dok pastirice šiju, pletu i vezu. Za zabavu muški igraju šijavice ili na prstenac, piske ili se nadmeću kamena s ramena. Večernji razgovori između muških i ženskih zovu se sila. Oko vatre priča se o vilama Biokovkama, koje su uglavnom dobre i često ljudima pomažu, dok su vukodlaci zli i stanuju po grobištima te škode blagu i pastirima. Njih možeš ubiti samo crnim zrnom, križem i kocem. Pričaju se priče o čudesnim moćima posebnih ljudi "Šapča" koji šapću ovcama i kozama, čarobne formule, kada su bolesne, ili su ih ujele zmije. Pastiri se osobito vesele paljenju krijesova po vrhovima za Svetoga Ivana Svitnjaka na početku ljeta.

Koristi od blaga i ispaše na Biokovu su višestruke, jer svaka ovca daje $\frac{1}{2}$ - 1 kg vune zatim janje za prodaju i oko 100 kg kvalitetnoga gnoja. Umuze se od ovce i pola litra mlijeka a od koze i više od kojega se pravi sir ili maslo, dobiva se surutka za prehranu pastira. Autor studije napomnje da je primorski sir bolji, jer je mlijeko od sočnije paše i primorci ne vade maslo iz mlijeka kao zagorci.

Pastiri iz Gornjih Brela proizvedu oko 260 kg. sira po sezoni a Donja Brela oko 100 kg sira. To nije bilo malo i uklapalo se u prosjek proizvodnje sira svih ostalih mјesta oko Biokova. Jedino su Tučepljani proizvodili više sira ali su i bili daleko najbrojniji na planini. Sir se prodavao u Makarskoj, ali i na Braču, Hvaru, Stonu, Metkoviću. Maslo se koristilo za osobnu upotrebu ali i razmjjenjivalo u odnosu 1 l masla za 3-4 litre ulja. Pastiri Gornjih Brela proizveli bi i 300 lit. masla po sezoni dok pastiri Donjih Brela nisu pravili maslo. Janjci i kozlići prodavalici su se na tržištu u Zadvarju, Vrgorcu i Baškoj Vodi.

Tako u Zadvarju svakoga petka bude i do 200 grla sitne stoke dotjerane na pazar iz primorja.

Statistika govori da su od stanovnika Donjih Brela staje u planini imali: Ribičići (4), Medići (4), Žamići (2), Čapini (5), Šošići (5), Bekavci (6) koje su bile na nadmorskoj visini od 400-900 metara. Svako pleme imalo je svoj bunar za pojene stoke, a staje su bile udaljene od sela 2-3 sata hoda. Pastiri su ostajali u planini sa stadima dobrih pet mjeseci, s 200 ovaca i 150 koza koliko su imali stanovnici Donjih Brela. Kod Donjobreljana nije bilo te 1927. ni jednoga pastira nego su stada čuvale 24 mlade Breljanke.

Kod Gornjobreljana zaseok Zaveterje je imao 9 staja, Drinova (6), Bartulovići (5), Brkulji (7), Tomaši (5), Ursići (5) što je ukupno 37 staja. Samo su staje Ursića bile na nižim visinama oko 300 metara, dok su ostali imali staje na pravim planinskim visovima od 700-900 metara nadmorske visine. Do svojih staja neki su morali od sela pješačiti i dobrih 4 sata. Svaka skupina staja imala je jedan ili više bunara životajne vode. Pastirice Gornjih Brela čuvale su te 1927. godine 534 ovce i 387 koza te 29 goveda i 11 kopitara (konja, mazgi, magaraca). Stada Gornjih Brela, čuvalo je 37 pastirica.

Prestankom ispaše na Biokovu štete su postale ogromne a ogledaju se u gubitku izvornih pasmina životinja prilagođenih podneblju, potom nestalo je tradicijskih znanja i vrijednosti, o ekonomskom gubitku ne treba ni govoriti, nema do tada tradicijskih proizvoda sira, masla. Nestale su lokve, zatrpalici se bunari, urušena su mnogobrojna skloništa, nestala su staništa i uz njih vezane životinje i biljke, urušila se bioraznolikost za nekoliko stepenica.

Ante Škrabić

Najlišpi Advenat

Evo kako ‘no lipo kažu: „Sveta Kata, snig na vrata, ugrij gnjata“. Sićan se dobro dok san bio manji, kako su niki stariji judi ložili vatr u špakeru, unda bi uvalili noge u pećnicu di se peće kruv, da bi in malo proradila cirkulacija u žlobovima i da bi se mrvu ugrijale stare, ozeble kosti. Tako je evo niki dan iza sv.Kate lagano posuo prvi ovozimski snig po vreltom Biokovu, pa me podsitilo na nike davne ledove koje san proša u životu.

Prije petnestak godina san bio u velikon forci, a danas san ko ona stvar od ovce, pa bi zna praviti jaslice po raznim crkvama od *Kraljice Mira* u Makarskon, pa priko Slimena, Katuna, Trnbusa, Kupresa, pa na kraju u svoja Brela i to sve od duška. Počeo bi prvon nedijon Došašća, tamo oko svetoga Nikole, pa sve do Badnjaka. Pošto je to bio velik i ozbiljan posal, uzima bi sa sebon i svoje ašistente, koji su mi bili desna ruka, ako ne toliko u radi a ono baren za pomejaviti spizu koje je bilo fala Bogu u izobilju, kako u kojoj župi, jerbo tamo gori iza brda još se držu gudani. Tako je bilo svićica, sunduka, divenica, kulena, a u jednoga svećenika je bilo i pršuta od divijeg gudana, svaka mu čast! Dok bi radili ja bi prid svećenikon spomenio kako nas je lipo počastio prijašnji župnik di smo radili a znate kako oni ne daju na se da budu lošiji od drugi, onda bi se svaki trudio da u njega bude svega bla-

ga Božjega, od čvrjaka do pršuta, svinjski nogu od suvi do friški...

Tako ti je jedne godine mene zovnio don Bone župnik iz Kupresa da mu doden napravit „betlemske“ jaslice. Ja san triba sve pripremit ovdi u primorju, od mahovine, ukrasnog bilja, cmija, balušine, kamenja do bija, i svega ostaloga šta idje uz „Betlem“. Sve je to tribalo utovarit u auto i vozit gori priko granice u Kupres. Morete zamisliti kako je to bilo, ako se naši stariji još sićaju kad su priko Dubaca dolazili bosanski konji sa karima, punin trave i kumpira, gonili na more, a ja san mahovinu i ostali matrijal gonio gori. Triba san proć priko granice kod Priske, ako se sićate gori blizu di je pokopan pokonji don Ilija, Bog mu da pokoj vični, kad ga već spominjen.

Te godine me stiska posal, pa da ga što prije opremin ponudio mi se jedan prijatelj, da bi iša samnon vidi kako to izgleda i da bi pomoga u radu. Doduše on je bio malo livičarski orjentiran tj. baca je u livo pa mi je bilo posebno drago ako bi se malo obratio Bogu. Ima je veliki štumak, bilo ga je bokun, moga je stivat u se čudo toga, matrijala na mašure! To je meni odgovaralo, jer će mi on sto posto dobro doći da čakula sa don Bonon navečer kad dodemo s posla iz crkve u kuću na večeru, jer bi u don Bone radili dva dana pošto je crkva, neću Vas lagat, golemlj’ dimenzija, a imala je vanka na ledini 12 zvona na gredama, koja su se mogla zvoniti ručno sa zemje jer dva kampanela u koja su se tribala ugradit nisu još bila gotova. Sva zvona su bila donirana od naši judi što žive vanka domovine.

Don svećenik je ima i svoju kuvaricu, koja je kuvala za nas ta dva dana, da nas kripi na velikom snigu i ledu. Moj prijatelj livičar kad san mu priča šta ga gori

čeka već se tuka po štumku tj. mišini a usta su mu činila vodu kad bi mu ja priča šta sve ima za ist gori. Da bi lakše pratili priču ko je ko u ovomu svemu, moj prijatej se zove *Velika Mišina* zato što je to zaista tako. Koliko on može toga izist, ja to još nisan vidio u životu. Ja san za njega mali miš. Znate na što me on podsića, na onu makinju za mlit grožđe, samo trpaš u nju, moja *Mišino* svaka ti čast!

Put priko granice san odredio jedno jutro za južine kad je bilo meko vrime, jer je gori već veliki snig pa da ne bude mrzla cesta. Tako krenen ja s *Mišinon*, *Mikulon* i *Bakulon* put Kupresa. Auto izdiše od pu-stog tereta, jer osin nas četvorice u autu je bilo još masa stvari, alata, cirkulara, pila, ručni šeguna, brokava, lita, čitava radionička, rakije i uja za don Bonu, dekoracije za

Betlem od sikaline, bršjana, aloja i čega li sve neznan ni ja, i to sve nabiveno i zatrpano velikon ceradon punon mahovine. Bilo je svega skupa oko 2 tone, jer *Mišina* sam ima oko 130 kila kad je prazan. Sve je išlo u redu, don Bone je triba izvistit carinu na Prisiki da dolazi veliki konvoj s mora s velikin tovarom. I evo nas pri rampi na ulazu u BiH. Ja odma izvadin dokumente i bocu rakije, uđen u carinarnicu da ih pozdravin i dan in bocu domaće loze da se ugriju. Pogledaju nan putne isprave i pozdravu nas da možemo naprid. Računan ja fala Bogu sve je u redu, dobro je upravio don Bone, sidnen u auto da čemo naprid, kad nu nismo učinili niti 10 metara, izlazi druga carina: „Stop!“ i ferma-je nas. „Ma šta je sad?“ pitan *Mišinu*, a on mi kaže: „To je bosanska carina.“ Ja

usran sta i čekan kad on kaže: „Imate li šta za carinit?“, ja iskren kažen „Imamo travu za župnika iz Kupresa.“ a on na me ko lud: „Travu?! A travu? Daću ti ja travu! Sve vanka i svi vanka izlazite!“ *Bakula* se isto usra i sav drćuć govori: „Ajme meni majko moja, jadan ti san ja, šta me tokalo, ajme neće moja noga više vamo...“ Sve smo morali izvaditi i razastriti po tlevu, svu je mahonivu carinik razbacala nogan tražeći travu. Brže boje san onu bocu uja što je bila za popa da službenici i fala Bogu tako nas je pustilo da skupimo sve i idemo naprid. Mislin ja u sebi: „E moj don pope, dobro si upravio, drugi će začinit kupus s mojin ujon.“, prikrstimo se i polako kroz snig prema Kupresu.

Nakon dosta vrimena eto ti nas prid velebnu crkvu, pari ko katedrala. Župnik nas je dočeka nasmijan i zadovoljan kad nas je ugleda. Odma mu predstavini *Mišinu* jer njega nije poznava a *Bakulu i Mirkulu* je poznava od prijašnjih Božića. Livi je odma krenio u priču sa don Bonom, a mi drugi samo se dali odma na posa, jer zna san da ima dva dana posla za ovde napraviti lipe jaslice, nesmiš se osramotiti u takvom poslu u tuđem svitu.

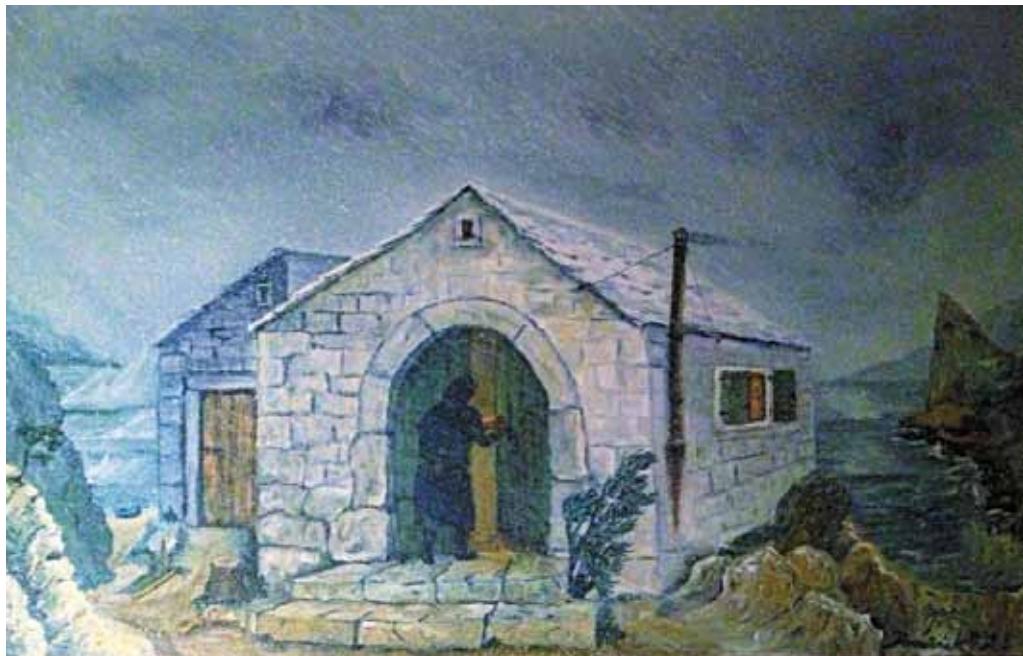
Prvi dan je proša više u pripremi stvari za grube radove i namistiti osnovu. Led je veliki. Voda u crkvi se smrzla što smo je imali za napit se dok smo radili, pa smo bili prisiljeni deponirati u sebe ciloga vina – tulumaša, tako da ne bi zebli, ali led nan je ipak uša u kosti. Veliki led, vanka je 2 metra sniga, ne moš skupiti koku s pristima koliko je studeno. Jedva čekan da odemo u župsku kuću i da se ugrijemo. Čin se smrklo, a bilo je oblačno, vonjalo je na novi snig, otišli smo iz ledene crkve u don Bone. Tek što smo banili na vrata, zapanjila nas je lipa vapa iz kužine. *Mišina* je odma iskaza veliki apetit rekavši:

„Aaaa lipo vonja...“ Zna san da je on sad doša na svoje. Za stolon smo se prikrstili i pomolili dok me je *Livi* tuka nogon ispod stola što je bio znak da ne može odolit od ića. Na stolu je bilo pet vrsta sira, jorguta, kajmaka, narizanoga kulena, kobasicu, susene slanine, pršuta, svega šta more bit...

Zatin pečene teletine, kumpira, kiseologa kupusa sa svinjskim nogama, da Van ne duljin nema što nema. *Mišina* je počeo ubacivati u se, ali stalno otvara don Boni nikre nove teme, pa prilazi sa Katarine Kotromanske na svinjske noge, koliko koja nogu ima koščica ili 32 ili 36, pa kako ih je tribalo iznit za dan od crkve svetoga Stipana na Počivale, jednu po jednu. Dok je sve ovo priča iz usta mu vrcaju i ispadaju komadići kajmaka ali i daje ne pristaje pitat don Bonu i ovo i ono. Svećenik njemu priča kako je u konobi ima 87 pršuta kad su mu razbili i provalili neprijateji u ratu u kuću. Sve je razneseno i spaljeno. Don Bone je bio sa vjernicima i župljanima Kupresa na Baškom Polju u izbjeglištvu.

I sve dok bi velečasni priča *Mišina* se punio, ispadalo je ko da je namjerno zagovara župnika kako bi on što više proždro. Sidio je uza me i zna san koliki mu je drob bio na početku večere a koliki sad na kraju. Nisan moga više od sramote koliko je izijo, ako Van kažen da je sami baklava poslin svega smaza 8 komada znajte da je priša svaku miru. Ja san uteka leć, da me više ne bude sram prid don Bonon. Nisan spava ‘java zere jer san prominio krevet. Vanka je pada snig cilu noć. Znate kako je lipa ona tišina kad osjećate da vanka lepuraju lepuri sniga, pa ih digod osjetite kako udru u prozor sa vitron. *Mišina* je spava sa *Bakulon* u sobi do mene i tamo se često čulo: „Ajme jesan se naždro...“ Smijali su se do kano u noć.

Ujutro rano don Bone je triba ić na zor-

nicu. Ja san poša s njin da doživin tu zornicu prvi put u životu. Mrak, mrkla noć, dok smo se vozili smrznuton, skliskon, caklenon ceston, siluete pogurenih žena i staraca, većinon u crnini, usporeno su kočačali snižnon stazon prema crkvi, šta se nazirala u daljini u magličaston uličaston svitlu što su ga prigušivale krupne pahulje sniga.

U crkvi je bilo iznenadjuće puno judi a tišina blažena i dostojanstvena, da doživiš veliko strahopoštovanje u tome miru. Za mise se pivalo prikladne pisme za zornice, čitavi narod je piva bez ikakve instrumentalne pratnje. Divota melodije iz prirodnih grkjana nadarenih od Svevišnjega. I muškima i ženama su se vidile nabrekle žile na vratu od ushićenja u pismi, prava milina.

Već se bliži vrime blago

Već se bliži onaj čas

Kad će izaći sunce drago

Svanut svemu svitu spas

I u nas se u crkvi lipo pivalo, sićan se jedne starije žene kako je pivala na zornicama prve godine, ko Edith Piaf, možda nije dobro, ali je bilo za čut lipo i bajno, svaka jon čast. U tomu je i bila draž, koji grkjan je imala. Niko ju je ferma da ne piva više pa odunda više ni ja ne iđen na zornice.

Mikula, Bakula i Mišina su ostali na doručku, di je „veliki drob“ opet nastavio po sinošnjemu. Mrvjeni sir s lukom je opet ijo kašikon i to slobodnije i u većoj kolicini nego sinoć, jer nije bilo don Bone i mene. No već san se polako zabrinio jer mi je *Bakula* reka kako mu se *Mišina* žalio da ga je nadulo.

Čin je završila zornica, silovito smo krenuli na posa. Led je bio još veći nego prošli dan, pa se nije moglo radit komodon. Dok san sastavlja štalu pala mi je ogromna bija po prstu, koji je odma buknio i pomodrio na velikom ledu. Najradje bi prst odma utra u niko teplo misto ali ne-

maš di, svudi je led. *Mišina, Bakula i Mišula* su mi se iza leđa rugali i smijali jer san in video na čunkama kako se ceru, a ja san od muke zavika: „Dajte mi Gospu, magarca, Isusa, vola i Jozipa!“ a *Mišina* eto ti ga Bože padne na kosti, na tlev ko mrtav. Srićon je pa u mahovinu glavom pa se nije udrio, al je bio u šoku. Namaza san ga vinom po čelu pa mu se život brzo povratio, pita san ga da šta mu je bilo a on mi kaže kako je mislio da san ja zabeštima, pa ga je ošamutilo šta san reka u crkvi. Ipak san osjetio da ima u sebi malo vire pa mi je bilo drago da nije skroz andekrst.

Posa je iša lipo, do podne je učinit veliki dio rađe, a onda smo točno u podne ošli vanka na snig, zvonili u svi 12 zvona. To je bila prava Božićna melodija koju smo svi više osjećali nego čuli, jer smo bili puno blizu zvona pa ništa nismo razabirali od velikog brujanja zvuka, ali san video veliku sriću na svin našin licima i svi smo sličili na Qazimonda, sićate se onog zvonara crkve Notre Dame? *Mišina* je urta na najveće zvono koje ga je bacalo gori-doli. Ta zvonjava je bila kruna naše rađe. Don Bone je bio tako zadovoljan, osjećalo se uzajamno zadovoljstvo koje ti Božić učini lipin. Župnik je zahvaljivao sa suzama radosnicama u očima, a narod je navalio u crkvu vidit lipotu naših jaslica.

Tribali smo prije mraka krenit kući, da nas ne uvati led na cesti priko kupreške ravni, ali *Mišina* je opet navalio ist kolud. Ne znan di mu više staje, posta je širi nego duži. Fala Bogu u sumrak smo krenili kući, svi veseli i zadovoljni. U autu je bio veliki smij i taman kad smo se spustili prema kupreškom pojmu, *Mišina* je počeо vikat: „Ajme, ajme, moj drob, grčevi u drobu! Gotovo je! Ajme stani, ne mogu izdržat!“ Svi smo crkli od smijja, ali di ćeš stat kad je sve sa strane ceste puno sniga.

U autu je bilo neizdrživo, počelo je smrdit. *Mišinu* je promutio kajmak. Mora je pod hitno izać vanka. Taman za sriću sa strane se pojavio jarak dubok oko 3 metra, *Mišina* je izletio iz auta više naglavačke i uletio u jarak istovremeno skidajuć gaće. Judi moji kuge, iz njega je teklo, i je, promutio ga je kajmak... U to je *Bakula* video poviše njegove glave tablu: „PAZI MINE!“ a istovremeno tamo u mraku na brdu se čulo zavijanje vukova, a u selu veliki lavez pasa. *Bakula* je viknio: Biž'moća! Čuju se vukovi blizu!“ a *Mišina* sav u straju, pokuša gol četveronoške popet se do auta uza snig i kad je skoro izaša do vrva kanala izleti mu nogu priko leda i eto ti ga djavle opet doli u rupu, ponovo na onu istu 'rupu matrijala šta je maloprin istovario. Izvlačili smo ga pomoću konopa a robu s njega smo bacili u snig u jarak i omotali ga gola golcata ko od majke rođena u ceradu od mahovine. Puten je bio veliki smij do kuće, priko granice je bila već noć pa smo ga natrali da se pravi ko da spava. Fala Bogu došli smo kući sritno i zdravo a ovo nan je osta ko jedan od najveselijih Božića u životu.

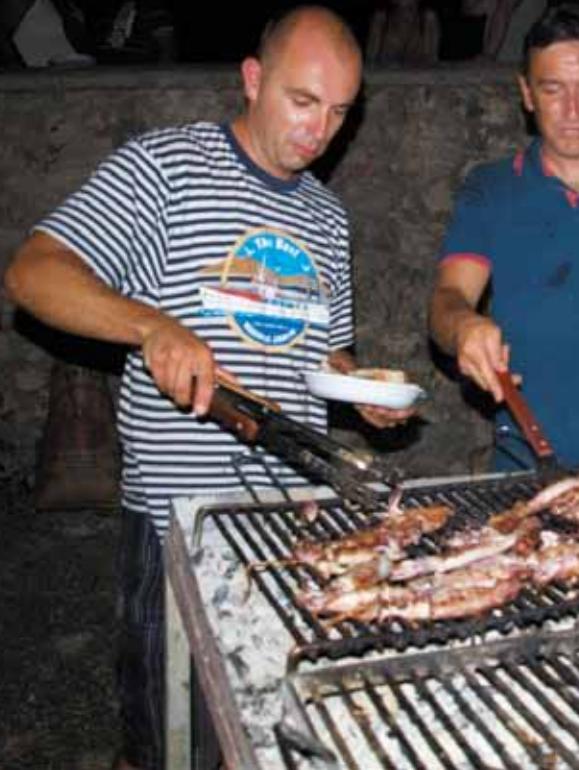
O Isukrste moj lipi mali što dolaziš na radost svih vjernika, učini da pristanu ove apokalipse lupeža što su se sručile na ovi mrvičak naše zemlje.

Draga naša Gospe, majko maloga Isusa, udijeli milost putem zornica i jutarnje pisme da život Tvom puku bude ispunjen ljubavlju, dobrotom, istinom, pismom i u svitlu kršćanskog morala.

Neka Vam je dragi Breljani sritan, beričetan, blagoslovjen i čestit Božić i na dobro Vam došlo porođenje maloga Isusa!

Nediljko Tomaš - Dominik

RIBARSKA VEČER U ŠOŠIĆIMA I DONJEM SELU

One year ago, in the organization of the Municipality of Brela and the tourist association of Brela, two fish dinners were held in new locations. First, on June 24, the elderly from the Šošići village participated. With good local songs, domaće klapa *Berulia*, Vanja Sokol, Anita Pervan and Marija Zelić recited their poetry, which filled the air with a pleasant atmosphere. There was fish, wine and kolač, and the Šošići people showed that they are real domaćini. They opened their doors to visitors, old and young. Many people came, it was a great success. Then, on August 19, the fish dinner was held in the Donjem Selu village. It was a great success, people enjoyed themselves, there was a lot of good vibrations.

Nakon toga, 19. kolovoza održana je ribarska večer u Donjem Selu. Večer je

organizirana ispred crkve Sv. Stjepana. Turisti i mještani odazvali su se u velikom broju, bilo ih je oko četiri stotine. Pjevalo se i plesao ponovno uz našu klapu *Berulia*, častilo se vinom i ribom s gradela, a nerijetki su pripremili i donijeli domaće kolače.

Bilo je veselo, puno dobrih vibracija, a organizatori će se potruditi da ribarske večeri u starim zaseocima, kao i u Donjem Selu, postanu tradicija.

Valentina Vitković

LIPA MOJA VILO

*Ej, raspleti kose, Lipa Moja, vilo,
Jesen i nose, u toplo ti krilo!
Rađanja su prije bila puno slađa,
Al tog više nije – sve manje se rađa.*

*Siti se Perzije i ploča sa Dona.
Pomrit ćemo prije neg zazvone zvona.
Leti sa Karpata i na Jadran sleti,
Evo množ Hrvata-Anta u gajet –*

*Tebe, vilo, čeka da nan širiš viru,
I da ispod smreka, raduješ se miru.
Kose svoje bile, sa Dinare pruži!*

*Oči twoje mile, štit' će slavni muži.
Svitlon suprot' rose, grijati ti krilo –
Ej, raspleti kose, Lipa moja, vilo!*

Riječi ove isklesane poput kamena koji stoljećima klešu vrijeme i vrijedna ruka malog čovjeka s mora i iz naše Zagore, a koje ujedno iskre plamenom duše koja zbori: *Samo se ljubavlju može srušiti zlo*, izašle su iz pera Ante Nadomira Tadića. Šutre i zaorile se našom župnom crkvom.

Zbilo se to 14. studenoga 2013. nakon večernje sv. Mise, a u sklopu tjedna posvećenog gradu Vukovaru u organizaciji Osnovne škole dr. Franje Tuđmana kao nositelja projekta, župe i Općine Brela u župnoj crkvi Sv. Stjepana.

Ante Nadomir Tadić Šutra nam je

predstavio svoju zbirku soneta *Lipa moja vilo* pod geslom *Molitva za Škabrnju i Vukovar* naglasivši kako ne moramo i ne možemo svi fizički biti prisutni na tim mjestima ponosa hrvatske zemlje i hrvatskoga naroda., ali možemo moliti za njih; ne moramo fizički paliti svijeću, ali možemo je i trebamo upaliti u svom srcu... I omogućiti joj da stalno gori... I moliti...

Nižući riječ po riječ čiste plemenite hrvatske ikavice, stih za stihom koji odiše govorom običnog malog čovjeka, Šutra je nanizao perlu soneta u kojima blistaju starohrvatske riječi koje baštinimo od Zoranića i Marulića ponajviše.

Svom dubinom zanosa duše i ljubavi, kako prema Domovini tako i prema ženi, slikovitošću pjesničkog izričaja i snagom i originalnošću ritma, pjesnik nas je proveo kroz cijelu našu povijest cijelom Lijepom Našom šaljući snažne signale buđenju čovjekove svijesti i savjesti.

Njegovi stihovi nepresušan su izvor ljubavi i molitve, ali i snažan poziv na zajedništvo i čuvanje sjećanja na sve koji su za nas i našu budućnost nesebično darovali svoje živote:

BOJOVNIKOV EPITAF

*Nemoj me nikad zanijekat brate –
Niti se stidjet ove svete stijene!*

*Ja sam umro za Hrvatsku i za te;
Ti živi Hrvatsku i živi mene!*

*Nemoj mi nikad zboriti o dugu.
Mi nismo, rođeni, za plaću mrlji.
I upamti – nemamo zemlju drugu –
Zagrli je, jer i ona – nas – grli.*

*Me boj se unucima pričat priče,
Jer zaborav, rode, najluće peče,
Našoj djeci, zazovu li te: "Striče!"*

*Pokaži – da uz oltar samo kleče.
Tad Hrvatske će bit – i duh naš kliče –
Sve dok Krka, zadnju kap ne isteče!*

Anti Nadomiru Tadiću Šutri možemo uputiti samo riječi hvale i zahvale i poželjeti da mu duša i pero nikada ne presuše nego nam podare još mnogo lijepih, iskrenih i zvonkih pjesama poput *Stine pradidove* i *Ne daj se Cetino!* koje je u glazbenom dijelu programa izvela klapa *Berulia*.

Govoreći cijelu večer stihove koji veličaju Domovinu – ženu, ženu – Domovinu, Šutra je u istom stilu zaključio svoj nastup riječima:

*Dok je Hrvatica, bit će i Hrvata,
Dok je Hrvatica, bit će i Hrvatske!*

Vanja Sokol

Velika srca za mali osmijeh

Jednog predivnog jesenskog dana, u tre nutcima dok smo s našom djecom šetali nacionalnim parkom Krka, dok smo uživali u sunčanom danu, igri i smijehu naše djece, svjesni sreće koja nas okružuje i zahvalni za ove divne trenutke, rodila se zamisao kako bi bilo lijepo i nekoj drugoj djeci koja nemaju tu sreću da sa svojim roditeljima provode tako bezbrižne dane djetinstva, izmamiti bar na trenutak osmijeh na lice.

Nažalost, danas u Hrvatskoj u domovima za nezbrinutu djecu živi oko 2000 djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Mi, roditelji djece koja pohađaju Dječje vrtice u Brelima, odlučili smo pokrenuti akciju prikupljanja dječje odjeće i obuće, igračaka, kozmetike i školskog pribora, te donaciju poslati u Dječje domove u Lipiku i Osijeku.

Odaziv u Brelima bio je iznimno velik i ovim putem želimo zahvaliti svim ljudima velika srca na velikodušnoj pomoći. Našu akciju podržale su i ljekarne u Brelima i Baškoj Vodi, te ljekarna Falak iz Makarske. Još jednom, velika im HVALA! Troškove prijevoza je podmirio Dječji vrtić iz Brela.

U Dječji dom u Lipiku poslali smo 19 kutija odjeće i obuće za djecu u dobi od 6 do 18 godine, a u Dječji dom u Osijek poslali smo 26 kutija odjeće za bebe i djecu mlađu od 6 godina, pelene, bočice i dio kozmetike.

Djeca i ravnatelji obaju domova bili su presretni i zahvalni na svemu što smo im poslali. Nadam se da je ovo tek prva u nizu akcija koje ćemo organizirati da bi usrećili nekoga kome je to prijeko potrebno, jer nas tude nevolje ne smiju ostaviti beščutnima i ravnodušnima. S uplakanima ne treba samo plakati nego im i pomagati, a boli drugih trebale bi prolaziti kroz nas same, jer čovjek je velik samo onoliko koliko mu je veliko srce i koliko ljubavi za druge ima.

Grupa roditelja

PROSLAVA SV. JURE

PROSLAVA GOSPE OD KARAMELA

Župni zbor na proslavi sv. Cecilije

KRŠTENI U ŽUPI BRELA 2013.

01. Anamaria Ursić, kći Marinova i Danijelina, r. 30.10.2012. kr. 06.01.2013.
02. Nora Filipović, kći Dujina i Ladina, r. 31.07.2012. kr. 23.02.2013.
03. Benjamin Brkulj, sin Vladimirov i Damirin, r. 28.01.2013. kr. 31.03.2013.
04. Lana Vasik, kći Marinkova i Jelenina, r. 30.01.2013, kr. 07.04.2013.
05. Toma Josipović, sin Ivanov i Marinin, r. 26.09.2012, kr. 14.04.2013.
06. Dora Tomaš, kći Ivanova i Anitina, r. 28.11.2012, kr. 07.04.2013.
07. Gabriela Sokolić, kći Marijeva i Danijelina, r. 13.08.2012, kr. 24.05.2013.
08. Petra Ribičić, kći Romanova i Goranina, r. 29.03.2013, kr. 12.05.2013.
09. Dora Kesić, kći Tonćeva i Katarinina, r. 10.03.2013, kr. 26.05.2013.
10. Mihael Ivanac, sin Zoranov i Mirjanin, r. 17.03.2013, kr. 07.07.2013.
11. Karmelo Bekavac, sin Vedranov i Jadrankin, r. 25.01.2013, kr. 31.07.2013.
12. Luka Bathke, sin Marijev i Christinin, r. 18.01.2013, kr. 07.08.2013.
13. Ariela Donata Čizmić, kći Josipova i Jadrankina, r. 21.02.2013, kr. 08.09.2013.
14. Klara Novak, kći Matkova i Danijelina, r. 11.06.2013, kr. 06.10. 2013.
15. Marko Jakir, sin Željkov i Dijanin, r. 11.08.2013, kr. 13.10.2013.

PRVOPRIČESNICI ŽUPE BRELA 2013.

1. David Brkulj	10 Amelie Franka Carl Wadnjal
2. Duje Ivanac	11. Đina Ivić
3. Gabrijel Antun Šošić	12. Lana Vitković
4. Ivan Antonio Šošić	13. Lana Radić
5. Filip Žamić	14. Viktorija Kristić
6. Teo Staničić	15. Klara Ribičić
7. Petar Zelić	16. Laura Sekulić
8. Fernando Filipović	17. Matea Ursić
9. Zoran Bekavac	

Sveta pričest je bila u nedjelju 12. svibnja 2013.

KRIZMANICI ŽUPE BRELA 2013.

1. Marija Grebenar	9. Ana Ursić
2. Neven Klarić	10. Ante Ursić
3. Gabriel Kovačević	11. Lucija Ursić
4. Margita Medić	12. Vice Ursić
5. Ana Mikulić	13. Jelena Škrabić
6. Antonio Raos	14. Laura Šošić
7. Stipe Ribičić	15. Josip Zelić
8. Mateo Staničić	16. Darko Lovrenović

Krizma je bila 19. svibnja 2013. u crkvi Sv. Stjepana u Brelima.

VJENČANI U ŽUPI 2013.

01. Vedran Bekavac i Jadranka Mladin, vj. 05.01. 2013. Gospa Karmelska
02. Marko Grubačić i Monika Zehner, vj. 09.06. 2013. Sveti Juraj
03. Enes Hackić i Ivanka Čorić, vj. 09.08.2013. Sveti Stjepan
04. Milan Tavković i Ivana Ledić, vj. 31.08. 2013. Sveti Stjepan
05. Mate Raos i Nataša Jandrić, vj. 26.10.2013. Sveti Stjepan

UMRLI U ŽUPI 2013.

01. Marija Raos, r. 01.09.1940. Brela, u. 07.02.2013. Split
02. Davorin Žamić, r. 23.12.1951. Brela, u. 06.04.2013. Split
03. Anka Ribičić, r. 02.09.1926. Brela, u. 12.04.2013. Brela
04. Luca Zelić, r. 15.06.1932. Mimice, u. 16.05.2013. Split
05. Bosa Jakir, r. 28.11.1938. Omiš, u. 18.05.2013. Brela
06. Šimun Jurić, r. 05.08. 1937. u. 21.05.2013. Split
07. Matilda Filipović, r. 17.10.1927. Brela, u. 10.06.2013. Brela
08. Karmelo Zelić, r. 26.10.1926. Brela, u. 05.07.2013. Split
09. Marija Soldo, r. 11.01.1933. Busovača, u. 20.08.2013. Brela
10. Dr. Ozren Žamić, r. 05.01.1925. Brela, u. 22.09.2013. Brela
11. Ljubo Juričić, r. 15.11.1926. Brela, u. 30.09.2013. Split
12. Zvonko Raos, r. 18.09.1932. Brela, u. 25.10.2013. Sarajevo

RASPORED SLUŽBE BOŽJE ZA BOŽIĆNE BLAGDANE

Četvrta adventska nedjelja: svete mise u 09.00, 11.00 i 15.30

Badnjak: misa bdjenja u Solinama u 20.00

Svečana ponoćka u 24.00.

Božić: svete mise u 09.00 i 11.00

Sveti Stjepan: svete mise u 09.00 i 11.00. Misu predvodi don Vinko Sandler, župnik Gospe od Otoka. Na misi pjeva „Papa band“ iz Solina. Nakon Mise slijedi božićni koncert.

Sveti Ivan: sveta misa u 10.00 kod Sv. Jurja. Nakon sv. mise, počinje blagoslov obitelji. Sveta obitelj: Svete mise u 09.00 i 11.00.

Stara godina: Misa zahvalnica u 16.00

Nova godina: Svete mise u 09.00 i 11.00

05. siječanj: svete mise u 09.00 i 11.00

Tri Kralja: svete mise u 09.00 i 11.00

Krštenje Gospodinovo, 12. 01. svete mise u 09.00, 11.00 i 15.30

RASPORED BLAGOSLOVA OBITELJI 2013/14

27.12. Gornji Kričak i Ulica sv. Jurja do kraja

28.12. Ulica Bartola Kašića i Biokovska ulica

29.12. Frankopanska ulica od Gospe Karmelske do pola ulice.

30.12. Frankopanska ulica, nastavak prema Beruliji.

31.12. Gundulićeva ulica, Obala kneza Domagoja, Stare Soline i Ulica biskupa Bjankovića.

02.01. Šćit i Podrače

03.01. Put Luke, Boričak i Jakiruša

04.01. Ulica Stjepana Radića, Zelići, Dunaj i Stomarica

05.01. Jardula i Podcrkavlje

06.01. Breljanska cesta od Novaka prema Baškoj Vodi.

Lijepo je da je obitelj na okupu prilikom blagoslova. Neka se zapali svijeća, stavi križ i sveta voda na stol. Ukoliko je netko odsutan u vrijeme kad je predviđen blagoslov, neka mi se dotična obitelj javi pa ćemo blagoslov obaviti naknadno po dogovoru.

O BOGU

Neka nam Bog pomogne da učinimo ono što je najispravnije.

(indijanska molitva)

***

Poznavati Boga moguće je samo u sebi.
Dok ga ne nađeš u sebi, nećeš ga naći nigdje.

Nema Boga za onog tko ne zna da ga nosi u sebi.

(Lav Nikolajević Tolstoj)

***

Raj je stanje, a ne mjesto.
U njega ne možeš otpovoditi,
u njemu jesi ili nisi - danas...

***

Vjerujem da Bog ima isto toliko imena
koliko ima živih ljudi.

(Mahatma Gandhi)

***

Moli kao da sve ovisi o Bogu, a radi kao
da sve ovisi o tebi. (Spellman)

***

Ruke koje pomažu svetije su od usana koje mole. (Sai Baba)

***

Vjera poziva dušu da podje dalje no što može vidjeti. (William Clarke)

***

Kada netko ima želje i volje da nešto učini, i bogovi mu se pridruže. (Eshil)

***

Daj da naučim,
poput djeteta u naručju Oca,
osjećati neprestanu ljubav
kojom me zaštićuješ i pratiš.
(fra Zvjezdan Linić)

***

Kakav je tko, takav mu je Bog.

***

Neka je žena sanjala da je ušla u veliku trgovinu i tu je, na svoje iznenađenje, našla Boga za pultom.

- Što prodaješ? - upitala je.

- Sve što ti srce želi - odgovori Bog.

Žena je jedva vjerovala što je čula i odluči tražiti ono najbolje što si ljudsko srce poželjeti može:

- Hoću mir za dušu, i ljubav, i sreću, i mudrost, i slobodu od straha!

Potom, nakon kratkog razmišljanja doda:

- Ne samo za mene. Za svakoga na svijetu! Bog se nasmije: - Mislim da me nisi shvatila, draga moja. Ovdje ne prodajemo plodove. Samo sjeme.

***

Perzijanac Saadi pričao je kako je jednom, sjedeći kod svojeg oca, cijelu noć ne zatvarajući oči, čitao svetu knjigu Kur'an, dok su domaćini čvrsto spavalici.

Usred noći, priča Saadi, otrgnuvši se od knjige, rekao sam ocu:

- Nitko se nije pomolio niti pokorio svetoj knjizi, nego svi spavaju kao mrtvi.

- I tebi bi bilo bolje da spavaš - rekao je otac - nego da osuđuješ ljudi.

I stvari Bog magarca

Stvari Bog magarca i reče mu: Biti ćeš magarac, raditi ćeš od zore do mraka, teglit ćeš na svojim leđima sve što ti stave i živjet ćeš 30 godina. Magarac odgovori: Neka bude volja Tvoja, Gospodine, ali.... 30 godina je previše, zar ne bi bilo bolje 10? Usliši Gospodin magarca i načini ga takvim.

Zatim stvari Bog psa i reče mu: Biti ćeš pas, čuvat ćeš kuću čovjekovu, jest ćeš što ti stave i živjet ćeš 25 godina. Pas odgovori: Neka bude volja Tvoja, Gospodine, ali... 25 godina je malo previše, zar ne bi bilo bolje 10? I usliši Gospodin psa i učini ga takvim.

Onda stvari Bog majmuna i reče mu: Bit ćeš majmun, skakat ćeš sa stabla na stablo i činiti majmunarije za zabavu okoline svoje i živjet ćeš 15 godina. Majmun odgovori: Neka bude volja Tvoja, Gospodine, ali... 15 godina je malo previše, zar ne bi bilo bolje 5? I usliši Gospodin majmuna i načini ga takvim.

Konačno stvari Bog čovjeka i reče mu: Bit ćeš čovjek, najinteligentnije stvorenje na zemlji, gospodarit ćeš svijetom i svime u njemu (osim ženom - to ti nikada neće uspjeti) i živjet ćeš 30 godina. Čovjek odgovori: Hvala ti i neka bude volja Tvoja, Gospodine, ali... 30 godina je premalo, zar mi ne bi mogao dati 20 godina što neće magarac, 15 što ih odbije pas i 10 što ne htjede majmun?

I usliši Gospodin čovjeka i načini ga takvim.

I tako čovjek živi 30 godina kao čovjek, zatim se oženi i živi 20 godina kao magarac, radeći od zore do sumraka i tegleći na svojim leđima teret obitelji. Potom ode u mirovinu i živi 15 godina poput psa, čuvajući kuću i jedući što mu daju. I na kraju, živi još 10 godina kao majmun, skačući od stana do stana svoje djece i kreveljeći se da zabavi unuke.

ŠTO KAŽU NAŠI NAJMLAĐI

ŽIVOT BEZ OBITELJI

Život bez obitelji ispunjen je tugom i bolom. Usamljen si, nemaš volje ni za što.

Kada si u nevolji ili kada trebaš pomoći, nemaš tko dati savjete i nitko ti ne može pomoći. Nekim ljudima, od tolike tuge, dođe da si oduzmu život. Sada možete zamisliti tu bol i žalost. Ali jednostavno, to je tako i uz toliku tugu opet se ništa neće promijeniti. Zato ljudi trebaju naći prave prijatelje koji će im pomoći u nevolji, ako ništa drugo. Barem će im dati dobar savjet. Također će ti pomoći kada si bolestan tako što će ti skuhati ručak, večeru, pripremit će ti doručak, skuhati čaj, provodit će vrijeme s tobom da ti uljepša dan i život dobije puni smisao. Svaki trenutak proveden u društvu i razumijevanju je vrlo važan i puno im znači kada imaju nekog pored sebe.

I ako imaš prijatelje, a nemaš obitelj, opet ne mogu reći da je to isto kao obitelj, ali opet ti to puno znači, pomaže ti da ne misliš na tugu, da zaboraviš na samouču...

Katja Sokol, 5. razred

ŽIVOT S PRIJATELJIMA

Život... Život s prijateljima je jedna mala dragocjenost.

Prijatelji oko tebe postaju tvoja obitelj, postaju dio tvog života, dio tebe.

Lijepo je imati prijatelje, tada se imaš s kim igrati. Kada si s prijateljima, ovisni ste jedni o drugima, gradite jedni drugima život.

Lijepo je imati obitelj, ali s prijateljima je također lijepo.

Ema Carević, 5. razred

GRAD HEROJ

Svake godine moji roditelji 18. studenog stavljaju svijeće ne prozore, preko televizora stavljaju hrvatsku zastavu i cijeli dan provode s nama djecom. Iako u vrijeme kad sam bila manja nisam znala koji je razlog tome, osjećaji bi me isto svladali. Osjećaj odumiranja jednog dijela tebe, osjećaj nesigurnosti i straha, tuge i samoce.

Kako postaješ stariji to više shvaćaš, ali osjećaji ne odlaze. Sve detaljnije ti pričaju o heroju koji se odupro mržnji i pobijedio smrt. Živi on i dalje, kažu, te sam shvatila da taj heroj nije čovjek nego grad. Da smrt je rat, a osjećaji koji još uvijek gore u meni su osjećaji heroja kojeg je smrt obavila. Imala sam toliko pitanja, a jedno od njih je bilo: *Kako? Kako heroj još uvijek živi kada je obavijen smrću?*, a odgovor je bio: *Vidio je heroj tračak nade te se izvucao iz smrti, ali ostao u tami.*

Ljudi se i dan danas trude razbistriti mu nebo da i njega Sunce malo zagrije, ali tama se ne da. Zato, barem jedanput u godini stavimo svoje probleme sa strane i pomozimo heroju da preboli i ove tužne i teške dane.

Mila Žamić, 7. razred

VUKOVAR

Iako sam još veoma mlada, kada čujem ime Vukovar sjećanja me vuku u njegovu tešku prošlost. Polako prolazi dvadeset i druga godina od pada Vukovara, no još uvijek se možemo sjetiti tužnih zbivanja u gradu i njegovoj okolici.

Mjesec studeni polako prolazi i polako se približava najtužniji dan – 18. studenoga – dan kada je bitka za Vukovar prestala, dan kada su mnogi mladi životi na silu otrgnuti bez ikakvog razloga. Od prekrasnog grada ostale su samo ruševine, tuga i bol. Na te dane me podsjećaju slike i priče mojih roditelja koji su tome tužnom događaju svjedočili kao tinejdžeri. Podsjeća me i kolona sjećanja koja se svake godine održava u Vukovaru. Ja sve to gledam i slušam i suošjećam premda ne mogu razumjeti zbog čega se sve to dogodilo i zašto je ljudska zloča tako okrutna.

Danas je naš Vukovar novi lijepi grad, a nadam se da će biti još i ljepši i da se nikada više neće dogoditi takvo zlo kakvo se dogodilo mom Vukovaru.

Lidija Tomaš, 7. razred

